

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 16 2025

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

**Тридцятий «Рамштайн» у Лондоні:
знакові рішення в оцінках експертів.....4**

Потіха А.

Реакція НАТО на атаку російських безпілотників на Польщу.....11

Аулін О.

Позачерговий саміт ісламських держав у Катарі: оцінки експертів.....19

Економічний ракурс

Кулицький С.

**Зміни митної політики США і їх імовірні наслідки
для глобальної економіки24**

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	36
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	39
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....	44
Наукові видання НАН України.....	46
Нагороди і відзнаки.....	47

До уваги держслужбовця

Блиндарук С., Головащук А.

Максим Тадейович Рильський.

До 130-річчя від дня народження

(Початок. Закінчення у № 17)49

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Перед зимою ми маємо виконати на 100 % кожен домовленість щодо постачання систем ППО та ракет до них», – зазначив Президент України.

«Бажаю здоров'я, шановні українці, українки!

Плануємо нашу зовнішньополітичну активність на другу частину вересня – жовтень. Пріоритети очевидні: ППО та повна реалізація рішень "Рамштайну", який відбувся нещодавно, і наших домовленостей із партнерами, які у нас були у Вашингтоні та Парижі. Перед зимою ми маємо виконати на 100 % кожен домовленість щодо постачання систем ППО, щодо ракет до них, а також контракти на закупівлю. Фінанси на дрони – щоб наш потенціал виробництва був заповнений. Ми працюємо з партнерами по фінансах загалом на армію – по країнах бачимо, які партнери зроблять свій внесок. Є над чим ще попрацювати. Була сьогодні доповідь міністра оборони України Д. Шмигала – що ми маємо зробити. На п'ятницю очікую на всі деталі, ключові розрахунки та доповідь щодо рішень. Предметно – з програмою PURL, яка дає нам змогу купувати американську зброю. Більш ніж 2 млрд дол. уже в програмі, ще 1,5 млрд оголошені. Ми чекаємо цих надходжень та, відповідно, постачання. І багато залежить від партнерів – хороша динаміка з Європою, ми очікуємо рішень від Сполучених Штатів Америки. Зокрема, щодо "петріотів" – це дуже важливо. Ми запропонували Америці купити необхідну кількість систем. На столі й наша пропозиція щодо дронів. Ми дали партнерам серйозні можливості не лише інвестувати у виробництво в Україні – і наші дрони дійсно доводять свою ефективність, але також ми готуємо розбудову промислових комплексів на території партнерів. Це наші спільні з ними виробництва. Вперше в історії Україна матиме сучасні спільні збройні виробництва із сильними країнами. Данія – один із лідерів, але є також проєкти, які ми готуємо в інших країнах Північної Європи. Триває також робота з нашими балтійськими друзями і з країнами Західної Європи. І це, зокрема, Нідерланди, це Німеччина, це Британія. Ми розраховуємо ще й на розширення цієї лінійки співпраці, і я дякую всім партнерам, хто працює не просто в режимі "сьогодні на завтра", але й на перспективу. Це все багатолітні партнерства. Ми всі бачимо, що Росія не збирається скорочувати свою військову машину, не хоче її зупиняти, буде подальші агресивні плани. Тільки сильний і спільний потенціал Європи – у союзі з Америкою, з іншими партнерами нашого континенту – може бути надійним захистом. Плануємо також активний тиждень нашої дипломатії на майданчику Генеральної Асамблеї ООН, і важливо, щоб цей тиждень дав поштовх дипломатії. Зараз – за тиждень до Генеральної Асамблеї – Президент Трамп буде у Європі. Триває дуже активна наша робота з лідерами європейських країн, щоб ми були всі

скоординовані та справді досягли рішень для тиску на Росію – рішень, які все одно доведеться ухвалювати. І якщо на затягування війни Росією немає дійсно відчутної відповіді світу, якщо санкції й тарифи відкладаються, якщо російська армія безкарно запускає дрони вже й по Польщі, це Путін і надалі сприйматиме як дозвіл воювати. Я хочу подякувати партнерам, які на сильних позиціях, які реагують, а не чекають. Діяти треба. Дякую всім, хто з Україною! Дякую всім нашим людям!

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 15.09).*

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Тридцятий «Рамштайн» у Лондоні: знакові рішення в оцінках експертів

У Лондоні 9 вересня відбулося 30-те засідання Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн». Воно відбулося в змішаному форматі – особисто до Великої Британії прибули Генсек НАТО М. Рютте, міністр оборони Німеччини Б. Пісторіус та його український колега Д. Шмигаль, для якого це був перший «Рамштайн» на посаді міністра оборони України. Їх приймав очільник британського Міноборони Д. Гілі. Решта учасників долучилися онлайн, зокрема й очільник Пентагону П. Гегсет.

На початку зустрічі Д. Гілі поінформував, що Велика Британія вже використала 1 млрд фунтів з конфіскованих російських активів на озброєння для України. Зі слів міністра оборони країни, від липня Лондон передав майже 5 млн набоїв, 60 тис. артилерійських снарядів, 2,5 тис. безпілотників та 200 систем радіоелектронної боротьби. «Уперше Міжнародний фонд для України вже досяг понад 2 млрд фунтів внесків. Я дякую всім країнам, які долучилися. І, нарешті, протягом наступних 12 місяців Велика Британія профінансує тисячі далекобійних ударних дронів, які ми будемо виробляти в Британії та постачати Україні», – пообіцяв Д. Гілі (URL: <https://www.rfi.fr/uk/європа/20250910-тридцятий-рамштайн-ппо-з-німеччини-безпілотники-з-британії-чого-ще-потребує-україна>).

Німецький міністр оборони Б. Пісторіус заявив, що Німеччина вже почала передачу Україні двох повних систем “Patriot”. За його словами, половину витрат на них узяла на себе Норвегія. «Перші пускові установки вже були передані Україні», – наголосив посадовець. За його словами, Німеччина започаткує нову ініціативу «глибоких ударів» і посилить підтримку закупівель далекобійних дронів в оборонній промисловості України. Загальна сума

контрактів – 300 млн євро. Усе піде на виробництво далекобійних дронів різних типів.

Очільник українського оборонного відомства Д. Шмигаль поінформував учасників зустрічі про новий антирекорд російської агресії на Україну – 810 дронів та 9 ракет, про пряме влучання в групу пенсіонерів у селищі Ярова на Донеччині та цілеспрямоване знищення теплоелектростанції на Київщині, куди росіяни запустили 49 дронів.

Він озвучив пріоритетні потреби України. Перше – чіткий графік фінансування та постачання військового обладнання. Київ потребує 6 млрд дол. на виробництво дронів, щоб не втратити перевагу над ворогом у FPV на фронті. Д. Шмигаль закликав закласти 60 млрд дол. міжнародної допомоги на наступний рік для захисту України та Європи.

Щодо військового обладнання, Україна потребує 10 систем “Patriot” і ракети до них. «SAMPT, NASAMS, IRIS-T і HAWK – це терміново, оскільки Росія планує подальші удари по нашій енергосистемі та інфраструктурі», – наголосив український посадовець. За словами Д. Шмигаль, санкції проти Росії повинні посилюватися, а російські заморожені активи – потрібно конфіскувати. «Економічний тиск має посилюватися, щоб у Росії залишалося менше ресурсів для війни», – написав міністр у соцмесенджері «Telegram».

У Лондоні Д. Шмигаль провів зустріч з Генсеком НАТО М. Рютте, на якій вони обговорили подальшу підтримку України. «Позиція НАТО є чіткою: ми й надалі будемо підтримувати вас. Союзники об’єдналися в прагненні покласти край цій війні та досягти справедливого і тривалого миру», – написав М. Рютте у мережі “X”.

Зі свого боку міністр оборони України заявив у телеграмі, що під час засідання 30-ї зустрічі Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн» був отриманий важливий сигнал про те, що підтримка триватиме та ставатиме сильнішою. Він також назвав ключові домовленості засідання. Вони передбачають, зокрема, нову посилену військову допомогу Україні, яку союзники сконцентрували на авіації, далекобійних дронах та інвестиціях в український ВПК (URL: <https://mod.gov.ua/news/pidtrimka-ukrayini-stavati-silnishoyu-pidsumki-30-go-ramshtajnu>).

Так, домовленості з Євросоюзом передбачають:

- зобов’язання передати 2 млн боєприпасів – 80 % від цього показника вже зібрано;
- можливість спрямування 6,6 млрд євро з Фонду миру ЄС для закупівлі американського озброєння для потреб України;
- інвестиції в оборонну промисловість за допомогою механізму SAFE;
- наближення 4 млрд євро у жовтні та 4 млрд євро у листопаді на підтримку України.

Німеччина забезпечить: передачу двох систем “Patriot”; внесок в ініціативу PURL у розмірі 500 млн євро; фінансування закупівлі українських далекобійних дронів на 300 млн євро.

Велика Британія: фінансування декількох тисяч далекобійних ударних дронів, які виготовлять у Великій Британії та доправлять в Україну протягом наступних 12 місяців.

Норвегія: виділення 8 млрд дол. на підтримку України у 2026 р.; завершення контрактування дронів-перехоплювачів; постачання озброєння для бригади ЗСУ, яку спільно оснастять країни Скандинавії та Балтії, та запуск у роботу спільного центру підготовки українських військовослужбовців.

Данія: початок роботи спільного з Україною підприємства з виробництва далекобійної зброї.

Канада: фінансування ініціативи PURL у розмірі 500 млн дол.; 220 млн дол. на фінансування українських дронів та інші види військової допомоги; 165 млн дол. на розвиток «коаліцій спроможностей».

Швеція: завершення роботи над новим, уже 20-м пакетом допомоги.

Литва: внесок в ініціативу PURL у розмірі 30 млн євро; виділення 30 млн євро на фінансування систем “Patriot”, які будуть поставлені Німеччиною.

Чехія: постачання понад 1 млн боєприпасів у 2025 р.; передача понад 80 од. техніки; підготовка пакета допомоги на 61 млн євро; підготовка пілотів-інструкторів літаків F-16.

Бельгія: спрямування 100 млн євро на ініціативу PURL; підготовка нового пакета військової допомоги.

Люксембург: долучення до ініціативи PURL.

Нідерланди: допомога в розмірі 1,2 млрд євро до кінця року; 450 млн євро на ініціативу JUMPSTART для підтримки та забезпечення літаків F-16 в Україні; інвестиції у два проєкти з deep strike, до яких можуть долучитися й інші партнери.

Польща: підготовка нового пакета військової допомоги, який надійде в Україну вже незабаром; передача 10 тис. снарядів калібру 155 мм у найближчий тиждень.

Іспанія: передача боєприпасів до системи ППО “IRIS-T”.

Латвія: передача пакета підтримки обсягом 2,5 млн євро; внесок в ініціативу PURL у розмірі 5 млн євро; поставки БТР “Patria” для бригади ЗСУ.

Франція: прискорення реалізації спільних індустріальних проєктів, зокрема у сфері боєприпасів і дронів; передача літаків “Mirage”, підтримка авіаційних спроможностей України.

«Дякую партнерам за продуктивну зустріч та важливі домовленості. Вдячний США за запуск цього потужного механізму допомоги Україні. Окрема подяка міністру оборони Великої Британії Д. Гілі та міністру оборони Німеччини Б. Пісторіусу за підтримку роботи формату», – заявив міністр оборони України Д. Шмигаль за підсумками засідання. Він також подякував Генеральному секретарю НАТО М. Рютте за запуск ініціативи PURL, яка передбачає закупівлю країнами-членами Альянсу за свої кошти зброї в США та передачу її українцям. За словами Д. Шмигалья, PURL стала надзвичайно

ефективним механізмом допомоги для українських військових. Він також додав, що роль НАТО в розвитку формату «Рамштайн» зростатиме, зокрема в процесі координації між партнерами (URL: <https://armyinform.com.ua/2025/09/10/pidsumky-30-go-ramshtajna-denys-shmygal-povidomyv-pro-novi-domovlenosti-ta-pakety-dopomogy>).

Рішення, прийняті на 30-му засіданні Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн», проаналізували українські експерти, відзначивши, що нові ініціативи союзників здатні посилити оборону України та навіть вплинути на перебіг війни. Так, виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов констатує, що «Рамштайн» відбувся в нових реаліях, оскільки на зустрічі був міністр оборони США П. Гегсет, який раніше сумнівався в необхідності участі в таких засіданнях. Важливим моментом є те, що фактично вирішена конструкція постачань американської зброї в Україну за програмою PEARL, і вже є достатньо велика сума від наших союзників, щоб ці постачання не тільки почалися, а й тривали протягом приблизно пів року. «Це говорить не про старі програми та пакети від Д. Байдена, а нові пакети від Д. Трампа», – зазначив експерт. На його думку, той факт, що за них платять гроші, дає можливість розширювати номенклатуру озброєнь. «Уже є інформація, що Сполучені Штати Америки готові поставити 3,5 тис. ракет “повітря-земля”, далекобійних ракет, що може дійсно змінити ситуацію на полі бою», – зауважив О. Леонов (URL: <https://uatv.ua/uk/postachannya-patriot-i-dovgostrokovi-strategiyi-novirishennya-ramshtajn-v-analizi-ekspertiv>).

Інший момент, за словами експерта, полягає в тому, що Сполучені Штати Америки починають включатися в постачання і, принаймні на цьому етапі, не обмежуватимуть застосування купленого озброєння, що також є важливим моментом.

Водночас ряд питань, які обговорювалися під час 30-ї зустрічі у форматі «Рамштайн», стосуються стратегічного характеру, і важливим моментом є те, що до данської моделі, де країна фінансує виробництво озброєнь в українському військово-промисловому комплексі, приєдналася Німеччина – одна з найсильніших країн Європейського Союзу за фінансовими можливостями. «Тут ми бачимо подвійний виграш: по-перше, зброя, виготовлена на українських заводах, коштує дешевше для платників податків Німеччини, з іншого боку, це реалізація тих гарантій безпеки, про які говорили, розвиток українського військово-промислового комплексу та зміцнення Збройних сил України», – пояснив О. Леонов.

Таким чином, упевнений експерт, можна говорити про те, що дійсно відбуваються якісні зміни в підтримці України. Важливо зазначити, що йдеться про довгострокове планування, а не про те, що має статися завтра чи післязавтра. Це говорить про те, що і Європейський Союз, і НАТО готові до довгострокового стримування Росії.

Цікавим і важливим моментом є інформація про процес передачі Україні повної системи “Patriot”, що містить вісім пускових установок і радіолокаційну станцію. Це означає, що оборона неба України буде посилена досить серйозно. Таким чином, можна сказати, що відбувається перехід до стратегічного планування.

«Цікаво було б побачити результати обговорень, якби “Рамштайн” зустрічався після того, як по Польщі прилетіли російські дрони. Очевидно, що геополітична ситуація на північно-західному фланзі НАТО змінилася, і тепер її потрібно вирішувати комплексно. Це, як мінімум, вимагає введення четвертої статті Вашингтонського договору – хоча не п’ятої, але четверта стаття говорить про те, що країни, які активують цю статтю, перебувають у передвоєнному стані. Очевидно, що в цій ситуації Україна є найважливішою частиною колективної оборони Заходу, попри те що ми не є членами НАТО, але як елемент стримування російської агресії ми є найважливішою ланкою», – вважає виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента».

Доктор політичних наук, професор ЧНУ ім. Ю. Федьковича А. Круглашов висловився стосовно ідеї створення спільного простору захисту ППО-ПРО для країн ЄС і НАТО, яку запропонував Президент України В. Зеленський. За словами експерта, це дійсно хороша ідея, однак у її реалізації проявляються великі технічні труднощі. «Ми вже маємо злагожденість у частині обміну розвідувальними даними, але ось з операційною злагожденістю поки ще далеко. Найбільша проблема полягає в тому, що ми не бачимо, чи готові наші партнери, навіть перед обличчям загрози, і численних заяв російських посадових осіб про плани нападу на балтійські країни, Польщу та інші, до скоординованих дій», – говорить А. Круглашов.

«Чи готові керівництва країн Європи, особливо тих, хто прилягає до цього фронту, наприклад Угорщина, Швеція, Норвегія і далі на південь, до таких скоординованих дій? На сьогодні, мені здається, такої готовності в масштабах ЄС і НАТО немає. З усім тим про це потрібно говорити, це потрібно відстоювати і просувати цю ідею», – зазначає науковець.

На його думку, поки немає політичного рішення на рівні ЄС, потрібно робити регіональні рішення, створювати оперативні військово-політичні союзи, які не замінюють НАТО і ЄС, але доповнюють їх у протистоянні російській агресії. «Країни, які усвідомлюють, що вони не можуть сидіти в тилу й чекати, коли це торкнеться їх, повинні бути активнішими. Я вважаю, що цю ідею потрібно просувати як на рівні загальноєвропейської безпеки, так і на рівні співпраці країн Скандинавії та Фінляндії, а також Центрально-Східної Європи, починаючи з Балтики й Польщі та далі на південь. Румунія тут також дуже важлива. Тому ми не повинні одразу робити ставку на створення загальноєвропейського повітряного простору, але, просуваючи цю ідею, можна й потрібно одночасно реалізовувати стратегію регіонального альянсу безпеки, особливо в питаннях захисту повітряного простору», –

розмірковує А. Круглашов (URL: <https://uatv.ua/uk/postachannya-patriot-i-dovgostrokovyi-strategiyi-novi-rishennya-ramshtajn-v-analizi-ekspertiv>).

Керівник Групи аналізу гібридних загроз Українського кризового медіацентру В. Солов'ян звернув увагу на те, що черговий «Рамштайн» відбувся на фоні відсутності впевненості в стратегічній політиці США щодо Росії. При цьому більшість ініціатив, запропонованих учасниками зустрічі в Лондоні, спрямовані на фінансування закупівель американської зброї, оскільки європейський військово-промисловий комплекс на сьогодні не може компенсувати всіх потреб, які Україна має в рамках повномасштабної війни.

Але водночас, зазначає експерт, порівняно з першими засіданнями у форматі «Рамштайн», ми бачимо істотний прогрес у виробленні логіки. Ідеться про фінансування українського військово-промислового комплексу. Якщо раніше домінував протекціонізм, навіть намагалися шляхом війни просувати проекти національних військово-промислових комплексів, то тепер міністр оборони Д. Шмигаль звернув увагу на комплексну підтримку, яка необхідна для протистояння російській ескалації. Один з перших пріоритетів, про які він зазначив, те, що Україна очікує чіткий графік регулярного фінансування постачань озброєних пакетів.

Ця ідея видається логічною, однак В. Солов'ян висловлює сумнів щодо того, чи потрібно розкривати настільки детальний план фінансування, оскільки це може допомогти Росії зрозуміти, які компоненти направляються в ті чи інші сфери створення озброєнь. Це може бути важливою інформацією для Росії та допомогти планувати протидію цим постачанням. «Тому пріоритетом є збереження секретності таких постачань. На жаль, протягом всіх років війни цей норматив не виконувався належною мірою, тому що західні уряди фактично оголошують офіційно обсяги озброєнь, які надаються Україні. Це частина прозорості в управлінні, але для України, що перебуває в стані війни, така практика не є позитивною. Росія має достатньо інформації про надходження в Україну озброєнь, що дає їй можливість реагувати на фронті», – говорить експерт.

Також він прогнозує, що Росія активно посилюватиме залучення країн НАТО в конфлікт, створюючи нервозність серед європейців. Це підвищуватиме невпевненість у здатності НАТО реагувати пропорційно на російські загрози. Росія збільшуватиме тиск на Європу, щоб вона тиснула на Україну задля змушення прийняти російські умови завершення війни. Утім, В. Солов'ян вважає, що цей сценарій не реалізується, оскільки Європа усвідомлює ризики, які можуть виникнути, якщо вона піде назустріч Кремлю.

Загалом оглядачі та експерти погоджуються, що засідання Контактної групи з оборони України у форматі «Рамштайн», яке відбулося 9 вересня, стало ще однією важливою віхою в міжнародних зусиллях на підтримку нашої держави. Рішення провести зустріч у віртуальному форматі відображає нову логіку міжнародної політики, де цифрові комунікації дають можливість забезпечувати постійний діалог без потреби довготривалих підготовок і

логістичних витрат. Проведення зустрічі в онлайн-режимі продемонструвало гнучкість формату та здатність союзників швидко адаптуватися до політичних і безпекових обставин, а також реагувати на ситуацію оперативно й безперервно. Разом з тим, попри дистанційність, символізм події збережено – місцем координації обрано Лондон, що нині виконує одну з провідних ролей у підтримці України (URL: <https://daycom.com.ua/news/format-ramstain-u-londoni-veresneve-zasidannia-kontaktnoyi-grupi-vidbudetsia-onlain>).

Особиста присутність у столиці Великої Британії міністра оборони Д. Гілі, його німецького колеги Б. Пісторіуса, Генерального секретаря НАТО М. Рютте та українського міністра оборони Д. Шмигала підкреслила вагу зустрічі. Це свідчення того, що навіть онлайн-формат не применшує значення діалогу й ухвалюваних рішень. Навпаки, він відкриває більше можливостей для постійного контакту з партнерами, адже потреба в координації стає дедалі більшою. Збройна агресія, яку доводиться стримувати нашій державі, потребує швидких рішень, а цифрові формати роблять їх доступнішими. Таким чином, поєднання онлайн-комунікацій і фізичної присутності в Лондоні створило новий гібридний формат, який може стати зразком для подальших міжнародних зустрічей. Він враховує як оперативність, так і потребу в особистій взаємодії на найвищому рівні.

Поширеною в експертному середовищі є також теза про те, що після політичних трансформацій у Вашингтоні «Рамштайн» увійшов у нову фазу. Традиційне американське лідерство поступово трансформувалося в більш збалансовану європейську модель. Велика Британія та Німеччина стали основними рушіями процесу, узявши на себе координаційну функцію. Це означає не зменшення ролі США, а перерозподіл відповідальності, який зміцнює всю систему. Для України такий баланс є навіть вигідним: більша кількість центрів прийняття рішень у Європі гарантує сталість підтримки незалежно від змін у політичному ландшафті за океаном.

Лондонський «Рамштайн» продемонстрував, що Велика Британія готова брати на себе роль координатора та лідера. Її військова допомога Україні, участь у навчанні наших військових і дипломатична активність підтверджують, що Лондон став ключовим гравцем у питанні підтримки Києва. Німеччина, у свою чергу, намагається закріпити нову роль не лише економічного, а і військово-політичного центру Європи. Б. Пісторіус активно просуває ініціативи, спрямовані на підсилення оборонного потенціалу України, що ще кілька років тому здавалося малоймовірним.

У цьому контексті НАТО відіграє інтегруючу роль. Генсек М. Рютте своєю особистою присутністю в Лондоні підкреслює, що Альянс залишається тим майданчиком, який об'єднує всі зусилля. І для України це особливо важливо, адже перспектива членства в НАТО нерозривно пов'язана з результатами таких зустрічей.

Водночас особиста участь у засіданні міністра оборони України Д. Шмигала мала символічний і практичний вимір. Це була нагода донести

партнерам найактуальніші потреби українських сил оборони та показати реальну картину ситуації. У результаті критично важливі для України питання довгострокової військової підтримки, стратегічного планування, стабільності фронту, темпів постачання зброї, систем ППО, артилерії залишилися у фокусі дискусій.

Для України 30-те засідання групи «Рамштайн» стало сигналом того, що міжнародна підтримка не втрачає актуальності, вона системно розвивається, трансформується під виклики часу. Для партнерів України засідання стало нагодою підтвердити свою єдність, відданість підтримці України в цій війні та готовність забезпечити її усім необхідним для досягнення миру. Також вересневий «Рамштайн» став черговим доказом того, що стратегічна солідарність із Україною зберігає силу, незалежно від змін політичних еліт і міжнародних обставин.

А. Потіха, наук. співроб СІАЗ НБУВ

Реакція НАТО на атаку російських безпілотників на Польщу

Подія, яка викликала значний суспільний резонанс, сталася 10 вересня поточного року. Світові ЗМІ повідомили про агресію Росії по відношенню до країни НАТО. Як повідомили ЗМІ, ще до вторгнення російських безпілотників на територію Польщі Повітряні сили України повідомляли про ймовірний заліт російських ударних безпілотників у повітряний простір цієї країни. Через імовірне вторгнення дронів у польський повітряний простір Польща закрила ряд аеропортів. Оперативне командування Збройних сил Польщі офіційно підтвердило порушення повітряного простору країни та закликала людей до завершення військової операції залишатися вдома. Повідомлялося, що в повітря піднімали не тільки польські винищувачі, а й літаки інших країн-союзників. Крім того, у стан найвищої готовності привели наземні сили ППО. Польща після подій ночі 10 вересня в різних регіонах країни знайшла уламки понад 15 БпЛА з близько двох десятків російських дронів, які перетнули кордон.

Стало також відомо, що Польща попросила в союзників додаткові системи протиповітряної оборони й технології боротьби з безпілотниками, щоб краще захиститися від російських дронів. Раніше в ЗМІ з'явилася інформація, що представники польської армії поїдуть в Україну, щоб навчитися техніці збивання дронів.

Прем'єр-міністр Польщі Д. Туск заявив, що Польща домовилася про зустріч із українською стороною й працюватиме разом з Україною задля максимальної оборони від російських дронів. Д. Туск після засідання Ради національної безпеки Польщі заявив: «Усі ставляться до цього як до спільної справи. Завдяки цій солідарності пролунали не тільки слова підтримки, а й

однозначні заяви про безпосередню допомогу Польщі. Я чув це від лідерів Франції, Великої Британії, Швеції, Нідерландів. Ми також співпрацюватимемо з Україною у створенні максимально ефективної оборони від дронів. Ми домовилися про зустріч у найближчі години для обговорення та обміну досвідом» (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/12/7530491>. 2025. 12.09).

Д. Туск поінформував, що Франція готова допомогти – ідеться про винищувачі “Rafale”, нідерландці говорять про батареї “Patriot”. Також, за словами Прем’єра, підтвердилася інформація з Великої Британії про те, що вони співпрацюватимуть із Францією в питанні додаткової протиповітряної оборони Польщі. «Ми будемо готові працювати з найсучаснішими антидронними технологіями та не економитимемо. Ми приймаємо як важливі рекомендації наших військових. Я можу запевнити вас, що Польща намагатиметься витратити гроші на такі системи, які найефективніше реагуватимуть на загрози. Звичайно, гроші не будуть перешкодою», – наголосив Д. Туск.

За інформацією ЗМІ, початкові дані свідчать про те, що «інцидент у Польщі був навмисним вторгненням російських безпілотників». Попри це Альянс не вважає нападом вторгнення російських безпілотників на територію Польщі.

Проте Північноатлантична рада зібралася для того, аби обговорити, якою має бути реакція НАТО на вторгнення російських дронів на територію Польщі. У Польщі заявили, що на підставі їхнього запиту НАТО застосував ст. 4 Договору через вторгнення дронів РФ. За словами Прем’єр-міністр країни Д. Туска, ст. 4 – це лише початок. «Ми очікуємо на значно більшу підтримку під час консультацій. Це конфронтація, яку Росія оголосила вільному світу», – зазначив він.

Генсек НАТО М. Рютте вважає, що союзники НАТО успішно впоралися з атакою дронів РФ на Польщу. Перший збитий польською армією російський безпілотник знайшли в населеному пункті Чоснувка Більського повіту о 5:40. Один з дронів впав на житловий будинок, неподалік кордону з Білоруссю. У результаті пошкоджено дах будинку, а також автомобіль, який стояв біля нього. Також фото російського дрона «Гербера» опублікували у фейсбук-акаунті Nosna Jazda Tomaszów Mazowiecki. Цей безпілотник упав біля населеного пункту Опочно в Лодзькому воєводстві та не вибухнув.

Президент Польщі К. Навроцький назвав події ночі 10 вересня «комплексною дреновою атакою проти повітряного простору Польщі». «Це безпрецедентний момент в історії НАТО й новітній історії Польщі... Ми маємо винести висновки з того, що відбулося», – наголосив він (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/10/7219926>. 2025. 10.09).

Глава дипломатії ЄС заявила про «найсерйозніше порушення європейського повітряного простору з боку Росії з початку війни». «Усе вказує

на те, що це було навмисним, а не випадковим», – зазначила К. Каллас. Вона також констатувала, що війна Росії загострюється, а не закінчується.

Президент України В. Зеленський заявив про вкрай небезпечний прецедент для Європи. «Не один “шахед”, що можна було б назвати випадковістю, а щонайменше вісім ударних дронів, які були націлені в напрямку Польщі», – наголосив він. За його словами, Україна запропонувала Польщі необхідну допомогу з протидією російським дронам. «Ніхто не може гарантувати, що не буде сотень, якщо вже є десятки дронів. Тільки спільні європейські сили можуть дати захист. Ми готові допомогти й технологією, і навчанням екіпажів, і необхідними розвідданими», – зазначив В. Зеленський.

Водночас він заявив, що станом на сьогодні Росія не отримала жорсткої реакції діями глобальних лідерів на її атаки. «Заяв більш ніж достатньо, а от дій поки дефіцит. Межі можливого росіяни випробовують. Реакцію випробовують. Фіксують, як діють збройні сили країн НАТО, що вони можуть і що поки що не можуть. На території Білорусі почалися спільні з росіянами навчання, і це може бути частиною, так би мовити, плану навчань», – наголосив Президент (URL: <https://novosti-n.org/ua/news/Ataka-droniv-na-Polshhu-mozhe-butychastynoyu-navchan-RF-ta-Bilorusi-Zelenskyj-322922>. 2025. 10.09).

Президент Франції Е. Макрон назвав це вторгнення неприйнятним, засуджуючи його найрішучішим чином. «Закликаю Росію покласти край цій безрозсудній ескалації. Я знову висловлюю нашу повну солідарність з польським народом та їхнім урядом. Незабаром я поговорю з Генеральним секретарем НАТО М. Рютте. Ми не підемо на компроміси щодо безпеки наших союзників», – написав в X Макрон (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bezpretsedentna-ataka-rosiyi-polshcha-nato-reaktsiyi/33526662.html>. 2025. 10.09).

Міністр оборони Великої Британії Д. Гілі заявив, що вторгненням російських дронів у повітряний простір Польщі Путін досяг нового рівня ворожості до Європи. «Ми стали свідками серйозного порушення повітряного простору Польщі на східному кордоні НАТО, що аеропорт Варшави довелося закрити. Літаки НАТО збили російські безпілотники в рамках першої оборонної операції такого роду з моменту початку повномасштабного вторгнення Путіна в Україну», – зазначив він.

Посол США в НАТО М. Вітaker відреагував на нічне вторгнення російських безпілотників у Польщу, наголосивши, що Сполучені Штати Америки захищатимуть кожен сантиметр території НАТО.

Міністр оборони Німеччини Б. Пісторіус упевнений, що російські БПЛА цілеспрямовано летіли курсом до Польщі. «Немає абсолютно ніяких підстав вважати, що це була помилка в корекції курсу або щось подібне. Вони не мали необхідності летіти цим маршрутом, щоб дістатися до України, – заявив Б. Пісторіус у німецькому парламенті (URL:

<https://www.niknews.mk.ua/uk/2025/09/10/testirovanie-reaktsii-nato-hto-govorjat-eksperty-o-massirovannoj-atake-dronov-na-polshu>. 2025. 10.09).

Канадський Прем'єр-міністр М. Карні зазначив, що вторгнення російських безпілотників до повітряного простору Польщі було безрозсудним та ескалаційним.

Міністр оборони Італії та заступники міністрів Італії та Франції також висловили свою солідарність з Польщею.

Єврокомісар з оборони А. Кубілюс заявив про потребу в «стіні дронів» на східному фланзі ЄС. «Росія знову випробовує прикордонні держави, ЄС і НАТО. Маємо терміново розробити “стіну з дронів” уздовж усього східного флангу ЄС, що нині є найважливішим спільним флагманським проєктом. Ми працюватимемо разом з державами-членами, прикордонними країнами та Україною. Росію буде зупинено», – написав в Х А. Кубілюс.

Російські дрони в повітряному просторі Польщі згадала у своєму щорічному зверненні до євродепутатів й очільниця Єврокомісії. Правки в заздалегідь підготовлену промову, що цьогоріч почалася з безпекових викликів, було внесено в останній момент. «Ми стали свідками безрозсудного та безпрецедентного порушення повітряного простору Польщі та Європи більше ніж 10 російськими безпілотниками “Shahed”. Європа повністю солідарна з Польщею», – наголосила У. фон дер Ляєн.

Президент Єврокомісії поінформувала, що ЄС готує 19 пакет санкцій, частиною якого можуть стати обмеження проти торговельних партнерів Росії, також готується посилити підтримку України, масштабуючи, зокрема, виробництво нею безпілотників.

Прем'єр Чехії П. Фіала також вважає, що масштабне порушення повітряного простору Польщі російськими безпілотниками – не випадковість, а свідчить про бажання Росії випробувати НАТО.

Натомість у Міноборони РФ заявили, що «об'єктів для ураження на території Польщі не планувалося», «максимальна дальність польоту застосованих під час удару російських БПЛА, які нібито перетнули кордон з Польщею, не перевищує 700 км». Також там додали, що відкриті для консультацій з Міністерством оборони Польщі.

При цьому вони в усьому звинувачують Україну. Але Прем'єр-міністр Польщі Д. Туск назвав маніпуляціями й дезінформацією повідомлення про те, що за вторгненням російських дронів до його країни стоїть Україна. «Ми відкидаємо всі маніпуляції та дезінформацію, які вказують на те, що Україна стоїть за атакою; відповідальність лежить на Російській Федерації. Ми все чіткіше ідентифікуємо тих, хто (поширює це), чи то з політичних причин, чи то з дурості, чи то тому, що вони зрадники, служать російській пропаганді та дезінформації», – наголосив Д. Туск.

Про це говорили також під час засідання Ради національної безпеки під головуванням Президента Польщі К. Навроцького. Воно було скликане після вторгнення російських безпілотників у повітряний простір Польщі в ніч на 10

вересня. «Антипольська акція, здійснена Російською Федерацією, певним чином об'єднала польську політичну еліту... Суперечки, часто дуже агресивні, уже в принципі припинилися за день до атаки безпілотників на Польщу, і основні центри влади в Польщі розмовляють один з одним у ще кращій атмосфері», – заявив після зустрічі С. Ценкевич, голова Ради національної безпеки (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/12/7220039>. 2025. 12.09).

За його словами, під час засідання РНБ було спростовано неправдиву інформацію, що з'явилася в польській інфосфері, зокрема було підкреслено, що безпілотники, які порушили польський повітряний простір, прибули з Росії та були відправлені звідти. «Було внесено ряд спростувань, які стосувалися дезінформації, що вже кілька десятків годин наповнює польську інфосферу, у тому числі, можна сказати, найважливіших спростувань, тобто звідки вилетіли ці безпілотники, кому вони належали, хто здійснив це вторгнення в польський повітряний простір. Як я вже говорив на самому початку, це зробила Російська Федерація», – підкреслив С. Ценкевич.

Виправдовується й Білорусь, з території якої залітали безпілотними до Польщі. Там повідомили, що брали навіть участь у збитті безпілотників, які летіли до Польщі.

Якщо більшість лідерів демократичних країн засудили вторгнення російських безпілотників на територію Польщі, то деякі утрималися або заявили про випадковість «інциденту». Зокрема, міністр закордонних справ Угорщини П. Сійярто, перебуваючи в Білорусі, заявив: «Ризик ескалації війни зростає, сьогодні саме час думати та діяти з холодною головою та здоровим глуздом! Європі потрібен мир, і ми представляємо його всюди!».

У свою чергу Прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан заявив, що «інцидент» з російськими дронами в Польщі доводить: угорська політика закликів до «миру» у війні між Україною та Росією є правильною. Також він зазначив, що порушення територіальної цілісності Польщі є неприйнятним.

Проте найважливіше те, що лідер найпотужнішої держави – США – досить стримано відреагував на подію. Президент США Д. Трамп заявив, що вторгнення російських безпілотників у повітряний простір Польщі могло бути «помилкою». «Це могло бути помилкою, але, незважаючи на це, я не задоволений тим, що пов'язано з усією цією ситуацією. Але сподіваюся, усе це закінчиться», – зазначив Д. Трамп (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/09/12/7530494>. 2025. 12.09). Він також додав, що засудить Росію «навіть за те, що вона наблизилася до цієї лінії». Він заявив, що йому це «не подобається»: «Я не в захваті від цього».

У штаб-квартирі НАТО також обережно коментують ситуацію. Там повідомили, що повна оцінка інциденту триває, але зрозуміло, що порушення (минулої ночі) не є поодиноким інцидентом. Союзники налаштовані захищати кожен сантиметр своєї території. Однак не стали поспішати з оцінками, чи ж навмисне дрони було скеровано на територію Польщі.

Ряд ЗМІ цитує повідомлення агентства “Reuters”, де з посиланням на неназваного співрозмовника в НАТО сказано, що в Альянсі не розглядають вторгнення російських дронів на територію Польщі як напад на державу-члена Альянсу попри свідчення, що «інцидент у Польщі був навмисним вторгненням російських безпілотників».

Безпекові експерти з Польщі пояснили, що можуть змінити для України російські дрони в сусідній з нею державі НАТО. «Нічна атака може стати важливим моментом для України, тому що тиск на західну логістику, якщо з ним неправильно поводитися, може підірвати підтримку... Тому НАТО, з іншого боку, може використати цей випадок як можливість для зміцнення спільної протиповітряної оборони на кордоні та для більш чітких правил реагування в таких ситуаціях... Якщо розглядати те, що сталося (10 вересня), як привід сісти за стіл переговорів і нарешті узгодити, що саме ми можемо швидко збивати в польському небі, а що ні, – це стане великою допомогою для України. Адже таким чином буде підтримано тил України, що межує з Польщею, а загалом і східний фронт», – зазначив О. Л. Гуччіоне, безпековий експерт Німецького фонду Маршалла (Варшава).

Як зазначили аналітики Reuters, цей інцидент став найбільш серйозним наслідком війни Росії проти України для Альянсу. Аналітики вважають, що цей інцидент поставив під сумнів готовність НАТО до протидії таким загрозам. «Це дуже хороший приклад того, що ми повинні бути не тільки пильними, а й більш рішучими у своїх діях», – заявив П. Батор, експосол Словаччини в НАТО.

Він зауважив, що Альянс реагував на загрозу російських дронів, а не запобігав їй, як мало би бути. Він поставив запитання про те, чи було б прийнятним, якби на територію країни НАТО проникли не дрони, а іноземні війська: «Між безпілотниками і військами немає великої різниці».

На думку дипломата, НАТО має домовитися з Україною про право знищувати російські дрони, які становлять загрозу для членів Альянсу, безпосередньо на українській території – до того, як вони проникнуть у повітряних простір самого НАТО.

Та блок діє на основі консенсусу, і на сьогодні немає ознак того, що всі союзники підтримають такий крок, пише агентство “Reuters”. Зазначається, що деякі члени НАТО «надзвичайно обережно ставляться до можливості бути втягнутими безпосередньо у війну».

За словами аналітиків агентства, раніше, коли дрони або їх уламки знаходили на території Польщі, Латвії чи Румунії, Альянс не реагував військовими засобами. Крім того, інцидент з дронами в Польщі порушив питання про те, чи має НАТО правильну та економічно ефективну військову структуру для боротьби з відносно сучасною загрозою безпілотних літальних апаратів, ідеться в матеріалі Reuters.

У свою чергу професор стратегічних досліджень в Університеті Сент-Ендрюс у Шотландії Філіпс П. О’Браєн зазначив, що атака дронів на Польщу

була «дрібницею порівняно з тим, що Україна переживає щоночі». За його словами, безпілотники «слід було визнати можливою загрозою набагато раніше і вчасно підготуватися до оборони». «Для НАТО це мало бути дитячою забавою. Боже, допоможи їм, якщо вони зіткнуться з 600 безпілотними літальними апаратами та ракетами за одну ніч», – наголосив професор.

В експертному середовищі акцентують увагу на досить стриманій реакції західних партнерів. Дипломат, експосол у США і Франції О. Шамшур вважає, що захід російських безпілотників у повітряний простір Польщі – спланована та нахабна акція, на яку треба реагувати. За його словами, це путінська стратегія – провокувати та дивитися на реакцію й тим самим визначати межі своєї поведінки. «Тепер головне питання, чи відчує Путін рішучість Польщі та НАТО жорстко реагувати на цей акт агресії. Це ж питання й до Президента США Д. Трампа», – наголосив дипломат.

О. Шамшур хотів би бачити реальне закриття неба над Україною в рамках оборони Європи. На його думку, у НАТО є всі підстави, щоб задіяти ст. 5 Договору. Проте все залежатиме від загального рішення країн блоку і вирішальне слово тут мають США.

На думку деяких експертів, російська провокація має більш широкі плани, які виходять за межі Європи. Зокрема, Т. Загородній, політичний експерт, вважає, що заліт російських дронів на територію Польщі це не забаганка Путіна, а вимога Китаю. Адже Пекін в обмін на допомогу вимагає від Москви продемонструвати, що РФ раз і назавжди посварилося із Заходом. «Китай, у свою чергу, показує світу, що США ненадійний союзник, не можуть підтримувати НАТО. Потім Китай розповідатиме азійським країнам, які орієнтуються на Вашингтон, що Америка нікого захищати не буде. Це продовження того, що Пекін продемонстрував на воєнному параді минулого тижня», – наголосив експерт (URL: <https://www.niknews.mk.ua/uk/2025/09/10/testirovanie-reaktsii-nato-cho-govorjat-eksperty-o-massirovannoj-atake-dronov-na-polshu>. 2025. 10.09).

За його словами, нині Китай скрізь, де тільки можливо, хоче назавжди посварити Росію із Заходом. «Тобто Китай робить те, що із самим Китаєм зробили в 1969 р., коли американці вимагали від Китаю раз і назавжди посваритися з Радянським Союзом. Тоді в березні стався прикордонний конфлікт на спірному острові Даманський. Китай показав, що раз і назавжди посварився з Радянським Союзом. Тоді відносини з Китаєм дійсно охололи», – підкреслив Т. Загородній.

Він також нагадав, що раніше неодноразово в країнах НАТО звучали занепокоєння щодо Сувальського коридору (по ньому можуть піти російські танки). Нічна атака на Польщу показала, що достатньо запускати «шахеда» й дивитися на реакцію Євросоюзу та США.

За словами Т. Загороднього, Польща завжди будувала свою політику, як дуже близька до Сполучених Штатів Америки країна. Армія Польщі вибудовується як таке собі продовження американської армії. «Узагалі тут

питання в тому, чи готова Європа для себе ухвалити рішення, що Росії просто не повинно існувати як держави», – наголосив політичний експерт.

Офіцер Повітряних сил у резерві, заступник директора компанії-виробника засобів РЕБ А. Храпчинський також вважає, що цією атакою на Польщу Росія показала себе васалом Сходу – гопником, який намагається нарватися на бійку. «Це постійна проблема перерізання підводних кабелів у Балтійському морі, постійні спроби залучити мігрантів, щоб прорвати білоруський кордон з Польщею. Росія продовжує розхитувати безпеку Європи», – вважає А. Храпчинський.

Польський незалежний військовий аналітик, засновник оборонної консалтингової компанії “Rochan Consulting” К. Музика нагадав, що впродовж останніх кількох тижнів були поодинокі випадки заходу російських дронів на територію Польщі. Він вважає, що є два сценарії, чому майже 20 дронів зафіксували над Польщею 10 вересня. Перший варіант і найбільш імовірний – це навмисна провокація Росії. Другий сценарій – українські засоби РЕБ перехопили сигнали й дрони полетіли до Польщі. «Вважаю цей сценарій малоймовірним. Ми бачили траєкторію російських дронів, як вони летіли й скільки з них рухалося в бік Польщі. Це має вигляд запланованої операції Росії», – зазначив К. Музика.

Він переконаний, що таким чином росіяни тестують готовність сил НАТО в Польщі або польської армії реагувати на подібні провокації. Також росіяни хотіли перевірити готовність політичних органів НАТО до відповіді та скільки часу на це може знадобитися.

Третій варіант – картографуванням польських засобів ППО біля кордону.

Політолог І. Рейтерович погоджується з багатьма експертами й наголошує на тому, що реакція Заходу виглядає надто слабкою. Він пояснив, що лише рішучі дії могли б змусити Кремль відчувати реальний тиск.

І. Рейтерович зауважив, що збиття дронів і підйом авіації в Польщі стали необхідними кроками. Проте, за його словами, головною проблемою була подальша відповідь Альянсу, яка виглядає надто слабкою. «Вони сказали, що Росії це просто так не минеться, проводять консультації за четвертою статтею, але цього замало», – зазначив політолог (URL: https://24tv.ua/geopolitics/udar-rosiyi-po-polshhi-yaki-diyi-nato-mozhut-zmusiti-putina-nervuvati_n2912155. 2025. 11.09).

На його думку, сильніший ефект дало б висилання російських дипломатів чи оголошення їх персонами нон грата. Саме такі дії могли б показати Кремлю, що НАТО готове реагувати жорсткіше, ніж простими заявами.

Експосол України в Польщі А. Дешиця вважає, що не зовсім доречно засуджувати Польщу і її партнерів у недостатній реакції. Він пояснив, чому влада Польщі так «стримано» відреагувала на наліт дронів РФ. Він переконаний, що така реакція пов'язана з бажанням не наробити паніки в

суспільстві (URL: https://www.unian.ua/world/ataka-na-polshchu-u-wsj-proanalizuvali-reakciyu-trampa-i-yevropi-na-rosiyski-droni-v-krajini-13126935.html?utm_source=unian&utm_medium=read_more_news&utm_campaign=read_more_news_in_post. 2025. 11.09). На думку А. Дешиці, західні партнери продовжують нарощувати виробничі потужності в оборонній галузі. Польща активно готується до війни, створюються додаткові підрозділи, закуповується новітнє озброєння для армії тощо. При цьому вони достатньо обережні, щоб не створити атмосфери, яка була б неконтрольованою.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Позачерговий саміт ісламських держав у Катарі: оцінки експертів

Позачерговий саміт ісламських держав, що відбувся 14–15 вересня 2025 р. в Досі (Катар), пройшов в умовах чергового загострення військово-політичної ситуації на Близькому Сході після раптової атаки Ізраїлю на делегацію ХАМАС, яка перебувала в катарській столиці для мирних переговорів щодо ізраїльсько-палестинського врегулювання. Саміт планувався як майданчик для обговорення колективної позиції ісламських країн та їх об'єднань щодо формування спільної відповіді на зовнішню політику Ізраїлю. Проте експертні оцінки саміту свідчать про відсутність єдності серед провідних мусульманських держав у питанні подальшого розвитку мирного процесу в регіоні.

У роботі саміту взяли участь лідери та представники 57 країн-членів Організації ісламського співробітництва (ОІС) та 22 країн – членів Ліги арабських держав. Туреччину представляли президент Р. Т. Ердоган і міністр закордонних справ Х. Фідан. Саудівську Аравію – спадковий принц і прем'єр-міністр М. бін Сальман аль Сауд. Від Об'єднаних Арабських Еміратів прибув президент шейх М. бін Зайед Аль Нах'ян. Серед присутніх також були президент Ірану М. Пезешкіан, прем'єр-міністри Пакистану Ш. Шариф і Малайзії А. Ібрагім. Йорданію представляв король Абдалла II. Делегацію Єгипту очолював міністр закордонних справ С. Шукрі. Через внутрішні масові протести та політичну напругу в найбільшій ісламській країні за кількістю населення – Індонезії – президент республіки Д. Відодо скасував план виїзду на саміт.

На тлі присутності перших осіб Саудівської Аравії, Туреччини, Ірану, ОАЕ та Йорданії певним дисонансом стало представництво Єгипту – його репрезентував голова місцевого МЗС. У цьому контексті закордонні експерти звертають увагу на те, що хоча відносини між Єгиптом і Катаром останніми роками значно покращилися після так званої «катарської кризи», певна напруга та розбіжності все ще можуть існувати. Історично Єгипет разом із Саудівською Аравією, ОАЕ та Бахрейном звинувачував Катар у підтримці

тероризму та, зокрема, руху «Брати-мусульмани», який у Єгипті визнано терористичним (URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-40155829>).

Незважаючи на це, на Ісламському саміті 2025 р. були присутні високопоставлені делегації від більшості провідних мусульманських країн, за винятком Індонезії. Захід відзначився участю одразу двох ключових міжнародних організацій ісламського світу: Організації ісламського співробітництва (ОІС) та Ліги арабських держав (ЛАД), що підкреслює його велике політичне та дипломатичне значення. Останній такий прецедент відбувся 11 листопада 2023 р. в Ер-Ріяді, столиці Саудівської Аравії, і також був присвячений черговому загостренню конфлікту в Секторі Газа. Метою Ісламського саміту-2023 було засудити дії Ізраїлю та знайти шляхи для припинення вогню й надання гуманітарної допомоги.

Катарський саміт проходив у ті часи, коли Близький Схід і майже весь ісламський світ залишаються ареною гострих політичних і воєнних протистоянь. Сирійський конфлікт хоч і втратив масштабність, але не завершився: країна фактично поділена між урядовими силами, курдськими автономіями та залишками опозиційних угруповань, а присутність іноземних військових контингентів додає високого рівня конфліктогенності. На території Ємену триває хитке перемир'я, що періодично зривається локальними сутичками між урядовими військами та рухом хуситів, що поглиблює гуманітарну кризу (URL: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/yemen>). Напруженість також зберігається у відносинах Ірану та Саудівської Аравії, попри спроби нормалізації, тоді як Туреччина посилює вплив у регіоні через свої військово-економічні ініціативи (URL: <https://www.chathamhouse.org/regions/middle-east-and-north-africa/syria-and-levant>).

Палестинське питання знову в центрі уваги: ескалація в Газі та на Західному березі у 2024–2025 рр. призвела до зростання міжнародної критики політики Ізраїлю. За даними експертів Близькосхідного агентства Організації Об'єднаних Націй для допомоги палестинським біженцям і організації робіт (UNRWA), гуманітарна ситуація на палестинських територіях набуває катастрофічного характеру, а арабські столиці демонструють дедалі більшу солідарність із палестинцями. З цього приводу президент Туреччини навіть зробив відповідну заяву.

Зокрема, Р. Т. Ердоган наголосив, що з 7 жовтня 2023 р. Ізраїль вчиняє в Газі «справжній геноцид» і нагадав, що за цей час ОІС та ЛАД уже кілька разів збирали надзвичайні саміти, щоб обговорити кризу. «На цих зустрічах ми оголошували всьому світу, що агресія Ізраїлю, яка наростає, перетворилася на загрозу, яку необхідно негайно зупинити, – заявив він. – Цей перекручений менталітет, що живиться тероризмом, є ризиком для міжнародної стабільності та безпеки». Турецький президент зазначив, що агресія Ізраїлю вийшла далеко за межі Палестини: «Після Палестини Ізраїль атакував Ліван, Ємен, Іран і Сирію», – зазначив Р. Т. Ердоган, додавши, що така експансія не може

залишатися безкарною. За його словами, мусульманські країни повинні зберігати єдність і діяти злагоджено, щоб покласти край ізраїльській агресії та досягти справедливості для палестинського народу (URL: <https://www.yenisafak.com/ru/news/33213>).

Економічний вимір ситуації в регіоні є не менш суперечливим. Коливання цін на нафту та газ, викликані глобальним переходом до «зеленої енергетики», змушують країни Перської затоки активніше інвестувати в диверсифікацію економік. Разом з тим енергетична політика залишається важелем геополітичного тиску: ОПЕК+ коригує видобуток, реагуючи на нестабільність світових ринків. Для багатьох ісламських держав, особливо Північної Африки, критичною проблемою залишаються інфляція, безробіття та зростання соціального невдоволення, що підриває внутрішню стабільність (URL: <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2025-08/yemen-81.php>).

Саміт у Катарі став реакцією на сукупність цих викликів. По-перше, загострення в Палестині та гуманітарна криза в Ємені створили запит на узгоджену позицію ісламського світу. По-друге, енергетична та економічна турбулентність потребує спільних стратегій щодо координації дій на глобальному ринку. Нарешті, внутрішньополітичні кризи в ряді мусульманських країн – від Судану до Індонезії – посилюють залежність від зовнішньої підтримки та роблять міждержавний діалог необхідним.

Тому в центрі уваги катарського саміту опинилися політичні кроки, гуманітарні ініціативи та економічні наслідки розвитку кризових явищ. Основною темою порядку денного стала оцінка ізраїльського авіаудару по Досі, який був спрямований проти представників ХАМАС. Разом із цим обговорювалася загроза суверенітету Катару. Уряд країни, а також представники інших ісламських держав виступили із засудженням цього удару як порушення міжнародного права й принципів державного суверенітету (URL: <https://www.arabnews.com/node/2615140/middle-east>).

На підготовчих зустрічах міністрів закордонних справ було сформовано проєкт резолюції, що передбачає кроки проміжного характеру – від дипломатичних заяв до можливого перегляду дипломатичних і торговельних відносин з Ізраїлем. Піднімалося питання щодо застосування персональних санкцій або інших заходів політичного та юридичного характеру.

Крім того, порядком денним саміту-2025 було передбачено обговорення гуманітарних наслідків війни в Газі: кількість жертв серед цивільного населення, руйнування інфраструктури, потреби в доступі до медицини та допомоги, проблема біженців і внутрішньо переміщених осіб. Саміт розглядався як майданчик для координації міжнародної допомоги й тиску на Ізраїль, щоб гарантувати безпечний гуманітарний доступ у Сектор Гази (URL: <https://www.aljazeera.com/news/2025/9/15/arab-islamic-summit-expected-to-yield-concrete-measures-against-israel>).

Учасники зустрічі розмірковували над тим, як гарантувати захист державного суверенітету від агресивних дій, включно з порушенням повітряного простору, вторгненнями чи ударами через кордони. Частина дискусії була присвячена юрисдикційним і юридичним аспектам: чи можливо притягнути до відповідальності за порушення через міжнародні інституції. Хоча економічні питання не були основною темою саміту, вони серед інших були присутні в порядку денному – обговорення можливих економічних наслідків напруженості, впливу на торговельні маршрути та енергетичну безпеку, постачання природних ресурсів, партнерства, санкційний тиск, роль країн-учасниць саміту в стабілізації економічної ситуації в регіоні (URL: <https://www.trtworld.com/article/9b20d4a6fbf2>).

Також обговорювалося, в який спосіб ісламські держави можуть координувати свої позиції на міжнародній арені – у межах ООН, ОІС, ЛАД – щодо підтримки резолюцій, сигналів солідарності, юридичних кроків та використання дипломатичних каналів. Однією з тем стала можливість посилення регіональної кооперації в питаннях спільної безпеки, зокрема у форматі Ради співробітництва арабських держав Перської затоки або через інші регіональні альянси. Це охоплює питання реагування на порушення кордонів, спільного стримування, обміну інформацією, а також оборонної взаємодії (URL: <https://english.aawsat.com/gulf/5186291-extraordinary-doha-summit-tackles-response-israeli-attack>).

Багато країн-учасниць очікували, що саміт завершиться не просто деклараціями, а й чіткими зобов'язаннями – у вигляді резолюцій, можливо, санкцій проти Ізраїлю, юридичних дій або звернень до міжнародних судів. Крім того, передбачалося, що саміт засвідчить солідарність із Катаром та продемонструє, що порушення державного суверенітету матимуть жорсткі наслідки. Це було важливим не лише як символічна дія, а й з точки зору безпеки інших держав у регіоні. Очікувалося, що ця зустріч стимулюватиме притік міжнародної допомоги до Гази та переселенців, сприятиме припиненню агресії й відкриттю гуманітарних коридорів (URL: <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2025/9/14/live-qatar-hosts-muslim-leaders-summit-israel-continues-gaza-city-attacks>).

Оцінки саміту в експертному середовищі розділилися. Деякі аналітики та експертні центри вважають, що зустріч у Досі стала важливим кроком до формування консенсусу серед ісламських держав із низки ключових питань. Зокрема, єгипетські експерти, як повідомляє офіційне Qatari News Agency (QNA), підкреслюють, що саміт скликано в критичний момент, і він відкрив можливість для «уніфікованої позиції захисту арабської національної безпеки». Саме за їхніми словами, існує значний потенціал у резолюціях, заявлених під час заходу, які можуть стати юридично значущими. Аналітики, опитані Палестинським агентством новин (Palestinian analysts to QNA), стверджують, що саміт може стати моментом, коли ісламські держави вироблять спільну позицію щодо припинення атак, захисту своїх прав і

територій, а також посилення дипломатичного тиску на Ізраїль. Крім того, Е. Хокайем з ізраїльського Інституту міжнародних стратегічних досліджень (IISS) в аналітичній статті “Israel’s attack on Qatar has shaken the Gulf” зазначає, що наслідки удару в Досі змусили регіональні уряди переглянути межі толерантності до порушень суверенітету, і що саміт породив нову хвилю політичної солідарності між ними (URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/commentary/2025/09/israels-attack-on-qatar-has-shaken-the-gulf/>).

Проте інші експерти вважають, що саміт став радше майданчиком для обговорення та символічних заяв, аніж для реальних рішень з обов’язковою силою. Як зазначає Д. Гембрел із Associated Press у статті “Qatar hosts summit over Israeli attack on Hamas in Doha”, хоча лідери висловили «обурення» та засудження, конкретних кроків, спрямованих на зміну ситуації, було ухвалено дуже небагато. Аналітики з “Los Angeles Times” підкреслюють, що, незважаючи на драматичний тон промов і заяв, країни з нормалізованими відносинами з Ізраїлем, такі як Об’єднані Арабські Емірати чи Бахрейн, утрималися від жорстких дій, щоб не підірвати власні дипломатичні зусилля. Ідеться про наявність розбіжностей між країнами-учасниками саміту через різні інтереси: деякі прагнуть ескалації або санкцій, інші бояться втратити стратегічні й економічні зв’язки, особливо ті, хто уклав угоди про нормалізацію з Ізраїлем чи має великі інвестиції звідтіля (URL: <https://www.latimes.com/world-nation/story/2025-09-15/qatar-hosts-summit-in-response-to-israeli-strike-on-hamas-in-doha-seeking-to-restrain-such-attacks>).

За іншими оцінками, саміт може стимулювати майбутні спільні проекти країн-учасниць, особливо в оборонній або безпековій сфері, інфраструктурі, енергетиці, як це часто трапляється, коли країни посилюють політичну солідарність. Наприклад, Tomorrow’s Affairs пише, що одна з можливих тенденцій – відновлення або активізація ідеї спільного оборонного пакту між арабськими державами; це могло б призвести до розвитку економічних та інвестиційних механізмів у сфері гарантування регіональної безпеки (URL: <https://tomorrowsaffairs.com/summit-of-arab-and-muslim-countries-a-response-to-the-israeli-attack-in-the-heart-of-qatar>).

Багато експертів доходять висновку, що саміт забезпечив сильний гуманітарний компонент – заяви про необхідність захисту цивільного населення, припинення атак, відкриття коридорів допомоги та підтримки потерпілих у Газі. За даними AP News, одна з ключових вимог – негайне та всеохопне припинення бойових дій, доступ гуманітарних організацій і зменшення страждань місцевого населення. Однак, як підкреслюють критики, поки що немає чіткого узгодженого плану дій з графіком та визначеними ресурсами: хто саме і скільки допомоги надає, як контролюватиметься реалізація. Це створює сумніви щодо того, наскільки гуманітарні ініціативи будуть ефективними, особливо в умовах продовження бойових дій і логістичних перешкод (URL: <https://apnews.com/article/qatar-israel-hamas-strike-gaza-war-summit-6177c5fe2b35425df0ef627096ab26e2>).

Отже, саміт у Досі став важливою політичною платформою, яка виявила солідарність із Катаром, викликала широку міжнародну увагу та активізувала процес консолідації позицій ісламських держав. Проте реальні зміни (санкції, економічні обмеження, чіткі юридичні механізми) поки що залишаються не до кінця реалізованими. На саміті лунали жорсткі заяви, але без достатньої конкретики в угодах чи ресурсному забезпеченні. У міжнародній політиці це може бути вісником зміни рівноваги, але чи стане цей саміт точкою повороту – залежатиме від наступних кроків країн-учасниць.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Зміни митної політики США і їх імовірні наслідки для глобальної економіки

Про імовірні наслідки для світової економіки від змін у митній політиці США

Надзвичайно масштабне запровадження адміністрацією Президента Д. Трампа нових митних тарифів на імпорتنі товари у США потягнуло за собою чисельні оцінки глобальних наслідків цих новацій в американській зовнішньоекономічній політиці. Зазначені наслідки проявлятимуться в різних сферах і на різних рівнях економічної діяльності по всьому світу.

У найзагальнішому плані головним наслідком запровадження нових митних тарифів на імпорتنі товари у США стала ситуація глобальної невизначеності щодо перспектив розвитку світової економіки. Як заявила ще в середині квітня 2025 р. директор-розпорядник МВФ К. Георгієва, «волатильність фінансових ринків зростає. Невизначеність торгової політики буквально зашкалює». «Значною мірою те, що ми бачимо, є результатом ерозії довіри до міжнародної системи і довіри між країнами», – сказала вона. «У багатополлярному світі місце, де виробляються речі, може мати більше значення, ніж їхня вартість. Логіка національної безпеки свідчить, що широкий спектр стратегічних товарів – від комп'ютерних чипів до сталі – має вироблятися вдома, і що за це варто платити. Самодостатність повертається», – підкреслила глава МВФ. За її словами, сьогодні світ став таким, де «промисловість отримує більше уваги, ніж сектор послуг, де національні інтереси підносяться над глобальними проблемами і де жорсткі дії викликають жорсткі реакції» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/chomu-pochalasya-svitova-torgoveln-viyna-direktor-mvf-georgiyeva-nazvala-prichini-50507546.html>).

Наочною ілюстрацією та доволі чітким маркером ситуації глобальної невизначеності щодо перспектив розвитку світової економіки стали

очікування щодо динаміки цін на золото на світовому ринку. Адже за таких умов золото на фінансових ринках традиційно є надійним захисним активом. Саме це, за інформацією ЗМІ, стало причиною зростання ціни золота до рекордного максимуму у 3500,05 дол. США за унцію у квітні 2025 р. Станом на 1 липня 2025 р. спотова ціна золота становила 3348,5 дол. США. Зі свого боку, за інформацією агентства “Reuters”, «британський міжнародний комерційний банк HSBC підвищив прогноз середньої ціни золота на 2025 р. з 3015 дол. США за унцію до 3215 дол. США, а на 2026 р. – з 2915 до 3125 дол. США. Основними причинами збільшення прогнозованої ціни золота є зростання геополітичних ризиків та високий рівень економічної невизначеності» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/britanskiy-mizhnarodniy-komerciyniy-bank-pidvishchiv-prognoz-cini-na-zoloto-na-2025-i-2026-roki-50526546.html>).

Наведені в прогнозі ціни на золото свідчать, що на дату їх оприлюднення банкіри найбільшої турбулентності та невизначеності у світовій економіці очікували у 2025 р. У 2026 р. очікувалось зниження турбулентності світової економіки, мабуть, за рахунок поступової адаптації суб’єктів підприємництва у світі до нових умов міжнародної торгівлі після запровадження нових митних тарифів на імпорتنі товари у США. У цьому контексті варто звернути увагу на повідомлення ЗМІ про те, що китайська гірничо-металургійна компанія “Zijin Mining Group” має намір придбати родовище золота Райгородок у Казахстані. Як видно, у Китаї з увагою ставляться до ймовірного зростання ролі золота як важливого активу за умов нестабільності світової економіки.

При цьому формуванню ситуації глобальної невизначеності у перспективах розвитку світовій економіці сприяє насамперед те, що впровадження нових митних тарифів на імпорт товарів до США перетворилось на вельми тривалий процес із надзвичайно багатьма факторами впливу на цю ситуацію. Головні з таких чинників були розглянуті у попередніх розділах цієї роботи. Утім, оскільки ситуація із впровадженням нових митних тарифів на імпорتنі товари у США поки залишається вельми неусталеною, то й надалі з’являються нові чинники, які, так чи інакше, можуть впливати на запровадження цих митних тарифів. Водночас треба наголосити, що це стосується не лише зовнішніх, а і внутрішніх для США потенційних чинників такого впливу. Так, 29 серпня Апеляційний суд США для федерального округу ухвалив рішення, що закон, на який посилався Д. Трамп, коли вводив свої найширші мита, зокрема «взаємні», насправді не надає йому повноважень на введення цих зборів. «Основні повноваження Конгресу щодо введення податків, таких як мита, за Конституцією належать виключно законодавчій гілці влади. Мита є основними повноваженнями Конгресу», – заявив суд. При цьому «Апеляційний суд призупинив дію свого рішення до 14 жовтня, щоб дати адміністрації Трампа час звернутися до Верховного суду з проханням скасувати це рішення. Д. Трамп відреагував на це рішення та заявив, що всі тарифи залишаються в силі». Водночас він стверджував, що «якщо це рішення

буде залишено в силі, воно буквально знищить Сполучені Штати Америки» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/08/30/7219102>).

Зі свого боку «Верховний суд США повідомив, що швидко проаналізує законність більшості тарифів президента Д. Трампа, які стали основою його торговельної політики. Судді звернулися до уряду, бізнес-об'єднань та штатів із проханням надати свої зауваження у справі до 19 вересня, розгляд справи заплановано на перший тиждень листопада ... Трамп у публічних заявах пов'язує тарифи з боротьбою з фентанілом, відновленням виробництва та збереженням робочих місць, однак опоненти вказують на ринкову волатильність, ризики для інфляції та непередбачуваність для бізнесу» (URL: <https://censor.net/biz/news/3573334/verhovnyyi-sud-ssha-terminovo-rozglyane-zakonnist-taryfiv-trampa>).

Отже, якщо також узяти до уваги, що 11 липня президент США Д. Трамп продовжив «тарифне перемир'я» з Китаєм ще на 90 днів, то на якесь вагоме зниження ступеню невизначеності перспектив розвитку у світовій економіці, через запровадження у США нових митних тарифів, можна буде очікувати в кращому випадку десь наприкінці 2025 р. Враховуючи інертність багатьох технологічних та економічних процесів на ринках різних товарів, є вагомі підстави вважати, що турбулентні процеси у світовій економіці зберігатимуться і протягом початкової частини 2026 р. До речі, такі очікування експертів знайшли своє відображення у їх прогнозах різних аспектів розвитку світової економіки, на яких ми коротко зупинимось далі.

Зокрема, колишній голова і головний економіст Morgan Stanley Asia, старший науковий співробітник Єльського університету С. Коуч наприкінці червня висловив думку, що «мита Президента США Д. Трампа, якими б вони в підсумку не виявилися, створюють ризики зниження глобальних темпів зростання економіки. Але потенційний другий шок (війна між Ізраїлем та Іраном, у яку тепер утягнулася й Америка) посилює проблеми в ослабленій світовій економіці. Причому «на відміну від рецесій в окремих країнах, які зазвичай виражаються в скороченні реального випуску, під час рецесії на глобальному рівні економічний спад спостерігається приблизно в половині країн, тоді як решта продовжують зростати. Саме тому глобальною рецесією зазвичай називають сповільнення темпів зростання світового ВВП до цілком позитивного рівня 2–2,5 %, що на 0,8–1,3 в. п. нижче за усереднені темпи зростання після 1980 р. (3,3 %). Винятком стали 2009 і 2020 р., коли через світову фінансову кризу і пандемію, відповідно, світовий випуск дійсно скоротився».

Також С. Коуч вважає, що «пакет мит Трампа, який буде сформовано після завершення судових суперечок, що тривають, міститиме: щось близьке до загального глобального мита 10 %; значно вище мито для Китаю; вищі мита для конкретних товарів, які запроваджуватимуть із метою захисту традиційних галузей Америки, зокрема автопрому, а також виробництва запчастин, сталі та алюмінію. Глобальне мито 10 % приблизно вп'ятеро вище

за ефективну ставку мит 1,9 %, усереднену за 30 років, які передували квітневому «дню звільнення» Д. Трампа. Це шок за будь-якими мірками. Він створює знижувальні ризики для китайської економіки, яка досі залежить від експорту, і серйозну невизначеність в економіці США, що майже гарантовано призведе до скорочення капітальних витрат і найму персоналу, оскільки і те, і інше залежить від стабільності очікувань бізнесу від майбутнього». При цьому «ключем до розуміння найближчих перспектив є не мита США і не Іранська війна, а їхній геополітичний взаємовплив. Ці шоки потенційно можуть посилювати один одного, загрожуючи тендітній світовій економіці, яка вже й так ризикує звалитися в піке» (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/yak-viyna-z-iranom-pidshtovhnula-svitovu-ekonomiku-do-recesiji-50524902.html>).

І хоча питання війни між Ізраїлем та Іраном за участі США нині вже не стоїть на порядку денному, але цей конфлікт на Близькому Сході явно є далеким від свого розв'язання. Те саме стосується й повномасштабної російської війни проти України. Міжнародні урочистості з приводу 80-річчя поразки Японії у Другій світовій війні з наочною демонстрацією досягнень Китаю у сфері новітніх озброєнь свідчать про потужний потенціал глобального конфлікту навколо Тайваню. Таким чином, імовірність впливу на світову економіку якогось із воєнних конфліктів, тобто ймовірність згаданого вище ефекту поєднання двох шоків для світової економіки поки зберігається.

Стосовно ж конкретних наслідків нинішніх змін у митній політиці США, то чи не найбільше експерти й оглядачі ЗМІ очікують на зростання цін та інфляцію у світі й, зокрема у США, через підвищення митних тарифів у США. Адже, по суті, мита на імпорту товарів підвищують їх собівартість і закладаються в ціну продажу для їхніх споживачів. Зокрема, як зазначав ще влітку цього року кореспондент агентства ВВС, «Трамп стверджує, що тарифи дозволять скоротити імпорту та розвинути імпортозаміщення. Але майже половина імпорту до США – сировина та комплектуючі для американського бізнесу. Тарифи ведуть до зростання витрат, а не доходів бізнесу. Навіть поступальний розвиток у таких умовах під питанням, не те що прорив і масштабні інвестиції у нові (виробничі. – Прим. ред.) потужності» (URL: <https://www.bbc.com/russian/articles/c9qx55v2zxro>).

Водночас підприємці по всьому світу намагатимуться компенсувати свої додаткові витрати від запровадження нових митних тарифів США. Зокрема, у дослідженні науковців з Університету штату Мічиган «запропоновано класифікацію витрат, з якими стикаються компанії під час адаптації до тарифів: витрати на перебудову постачання, транзакційні витрати та альтернативні витрати від занадто раннього чи запізненого реагування. Окрему увагу приділено ролі невизначеності та ризикам недобросовісних практик, як-от фальсифікація країни походження товарів» (URL: <https://techno.nv.ua/ukr/popscience/yak-tarifi-2025-zminili-globalni-lancyugi-postachannya-visnovki-doslidzhennya-50526544.html>).

При цьому, враховуючи місце економіки США у світовій економіці, а також те, що якась частина імпортованих сировини та комплектуючих буде використовуватись і для виробництва товарів американського експорту, то варто очікувати, що через ланцюгову реакцію міжнародної торгівлі прискорення інфляційних процесів матиме глобальний характер. Оскільки зростання інфляції тягне за собою скорочення попиту на товари і послуги з боку підприємств і населення, то в подальшому в різних країнах можна очікувати на менше зростання або навіть на скорочення валового внутрішнього продукту (ВВП), що загалом матиме глобальні наслідки для світової економіки.

Також треба звернути увагу на певні відмінності у перших і наступних прогнозах глобальних наслідків запровадження адміністрацією Президента США Д. Трампа нових митних тарифів на імпортовані товари в цій країні. Зокрема, у прогнозі Міжнародного валютного фонду (МВФ) World Economic Outlook (WEO) за квітень 2025 р. зазначається, що у 2025 р. становитиме 4,3 %, і знизиться до 3,6 % у 2026 р. При цьому «у розвинутих економіках інфляція 2026 р. повернеться до цільового показника, досягнувши 2,2 %, в економіках, що розвиваються, – 4,6 %... Порівняно із січневим оновленням WEO-2025, новий прогноз глобальної інфляції на 2025 р. виявився трохи вищим. Для країн із розвинутою економікою прогноз інфляції на 2025 р. був переглянутий у бік підвищення на 0,4 відсоткових пункти. Найбільшою мірою прогноз переглянуто для Великої Британії (плюс 0,7 відсоткового пункту) і США (плюс 1 в. п.). Для США визначальним фактором при перегляді стало підвищення цін у секторі послуг і шок пропозиції, викликаний тарифами, введеними адміністрацією Д. Трампа» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/svitova-inflyaciya-noviy-prognoz-mvf-z-urahuvannyam-vplivu-tarifiv-yaki-zaprovadiv-donald-tramp-50508296.html>).

У липні МВФ дещо покращив «прогноз зростання світової економіки до 3 % у 2025 р. та до 3,1% – у 2026 р. Це відповідно на 0,2 та 0,1 відсоткового пункту більше, ніж МВФ прогнозував у квітні. «Глобальна інфляція знизиться, але прогнозується, що інфляція в США залишиться вищою за цільовий показник. Ризики зниження, пов'язані з потенційно вищими тарифами, підвищеною невизначеністю та геополітичною напруженістю, зберігаються», – зазначається у коментарі до оновленого прогнозу. Зокрема, прогноз зростання ВВП для розвинутих економік підвищено на 1 відсотковий пункт – до 1,5 % у 2025 році та 1,6 % – у 2026 р. У т. ч. економіка США зросте на 1,5 % у 2025 р. (+0,1 відсоткового пункту, порівняно із попереднім прогнозом) та на 2 % – у 2026 р. (+0,3 пункту). Економіка Єврозони зросте на 1 % (+0,1 в.п.) та 1,2 % відповідно. Крім того, покращено прогноз зростання ВВП для Китаю: до 5,1% у 2025 р. (+0,8 в.п.) та до 4,2 % – у 2026 р. (+0,2 в.п.)» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/mvf-pidvishchiv-prognoz-zrostannya-svitovoji-ekonomiki-onovleniy-world-economic-outlook-50533388.html>).

Можна припустити, що липнєве покращення показників у прогнозах МВФ пов'язане з тим, що перший шок від проголошеного Д. Трампом глобального підвищення митних тарифів на імпорتنі товари у США вже минув, як і загроза взаємних карколомних митних тарифів у американо-китайській торгівлі, США вже уклали низку угод із частиною своїх торговельних партнерів і загалом поведінка Білого дому у сфері зовнішньої торгівлі стала дещо більш передбачуваною.

Утім деякі експерти й оглядачі ЗМІ приходять до висновку, що запроваджені президентом США Д. Трампом нові митні тарифи все-таки розхитують глобальну торговельну систему загалом. Зокрема, «моделювання, проведене консалтинговою компанією “Capital Economics”, показало, що загострення торговельної війни – коли середня взаємна тарифна ставка досягне 24 % – призведе до падіння світового ВВП на 1,3 % протягом двох років. «На відміну від 1930-х років, коли країни мали більш збалансовані торговельні відносини, сучасний світ має систему “вузлів і спиць”, де США є центром. Це робить заходи у відповідь економічно менш бажаними для більшості країн, навіть якщо вони можуть бути політично задовільними», – коментує професорка міжнародної економіки Міського університету Нью-Йорка М. Бенгоа... Як пише газета “Financial Times” (FT), нездатність світу об'єднатися та колективно протистояти погрозам Трампа також дають йому більше можливостей для нападок на окремі держави» ([URL: https://www.dw.com/uk/ssa-pisla-vvedenna-novih-mit-otrimali-majze-50-mlrd-dolariv-dodatkovih-nadhodzen-ft/a-73291800](https://www.dw.com/uk/ssa-pisla-vvedenna-novih-mit-otrimali-majze-50-mlrd-dolariv-dodatkovih-nadhodzen-ft/a-73291800)).

Зі свого боку Світова організація торгівлі (СОТ) в середині квітня «різко погіршила прогноз для глобальної торгівлі товарами за підсумками 2025 р. на тлі розв'язаної Д. Трампом тарифної війни». Тоді СОТ очікувала скорочення обсягів «світової товарної торгівлі на 0,2 %, хоча ще в жовтні 2024 р. прогнозувала зростання на 3 %. На думку аналітиків СОТ, ця ситуація може погіршитися ще більше, і тоді світова торгівля товарами впаде на 1,5 %». Аналітики СОТ вважали, що цей «прогноз для світової торгівлі характеризується істотними ризиками, особливо це стосується ризиків набрання чинності “дзеркальними тарифами” США».

За тодішніми оцінками фахівців СОТ, «саме по собі введення мит матиме негативний вплив на динаміку глобальної торгівлі товарами в розмірі 0,6 процентного пункту, а супутня невизначеність посилить темпи зниження ще на 0,8 п. п. Обсяг експорту в Північній Америці, як очікується, впаде на 12,6 % у 2025 р., тоді як імпорту скоротиться на 9,6 %. В Азії прогнозується помірне зростання обох показників, на 1,6 %. У Європі, за оцінкою експертів СОТ, експорт збільшиться на 1 %, імпорту – на 1,9 %». «Погіршення зовнішньоторговельних відносин між США і Китаєм може спровокувати переспрямування торговельних потоків, що викликає побоювання з приводу посилення конкуренції з боку Китаю для третіх країн», – ішлося у повідомленні СОТ. При цьому прогнозувалось, що «Китай наростить

експорт в усі регіони світу, за винятком Північної Америки, на 4–9 % у 2025 році» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/sot-ochikuye-rizkogo-skorochennya-svitovoji-torgivli-povnistyu-pereglyanula-prognozi-na-2025-rik-50507026.html>).

Також через подорожчання, завдяки новим митним тарифам, експорту товарів до США цілком можна очікувати на доволі значні зміни у сформованих раніше мережах міжнародних ділових зв'язків. Наприклад, 24 серпня на урядовому Дні відкритих дверей канцлер Німеччини Ф. Мерц закликав німецький бізнес до пошуку нових торговельних партнерів, «виходячи за межі угоди між США та ЄС, яка передбачає 15 % мита на європейські товари». «За його словами, Німеччина має знаходити країни, які поділяють її підхід до міжнародної торгівлі, особливо якщо США не дотримуватимуться правил Світової організації торгівлі. Канцлер зазначив, що нові можливості для торгівлі можуть з'явитися в Південній Америці, Азії та Африці, і вони мають бути взаємовигідними. Він наголосив, що Німеччина повинна послідовно рухатися цим шляхом, зміцнюючи економічні зв'язки з іншими державами, одночасно підтримуючи добрі відносини зі США» (URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/mita-ssha-na-import-z-yevropi-nimechchina-shukaye-novih-torgovelnih-partneriv-50539707.html>).

Глобальні зміни у мережі міжнародних торгових зв'язків самі по собі протягом певного періоду часу ще будуть тягнути за собою певне зростання турбулентності світової економіки з усіма негативними наслідками, які з цього випливають. Наприклад, у ЗМІ з'явилися повідомлення про активізацію різних бізнес-схем, спрямованих на уникнення впливу високих митних тарифів США та обходу заборон на експорт певних товарів.

Зокрема, «Південна Корея виявила збільшення спроб замаскувати іноземну продукцію під корейський експорт, в першу чергу з Китаю, щоб уникнути масштабних мит Президента США Д. Трампа... Після спеціальної перевірки за перший квартал 2025 р. митна служба Південної Кореї виявила порушень на суму майже 21 млн дол., причому 97 % припадає на поставки в США. Це порівняно із загальною сумою порушень на 24,6 млн дол. за весь 2024 р., серед яких 62 % припадало на експорт до США» (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/mita-trampa-kitay-maskuye-tovari-pid-pivdennokoreyski-shchob-obiyti-tarifi-ssha-50508219.html>).

Зі свого боку «у грудні 2023 р. Китай запровадив заборону на експорт до США трьох стратегічних мінералів: сурми, галію та германію. Ці елементи критично важливі для оборонної, телекомунікаційної та мікрочипової промисловості». Але, як повідомляли ЗМІ, «американські компанії продовжують активно імпортувати сурму через Таїланд і Мексику. Наприклад, з грудня 2024 р. до квітня 2025 р. США імпортували 3 тис. 834 т оксидів сурми з Таїланду і Мексики – більше, ніж за майже три попередні роки разом» (URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/reuters-ssha-prodovzhuiut-importuvaty-kytayski-stratehichni-mineraly-v-obkhid-zaborony>).

Наведені приклади сигналізують про перспективи поширення таких схем у міжнародній торгівлі. Нині масштаби такого поширення у майбутньому оцінити важко через тіньовий характер аналогічних бізнес-операцій. Утім невід’ємним наслідком таких схем через їх тіньовий характер буде відповідне зростання інфляції через додаткові витрати на організацію таких бізнесових операцій.

«Підхід адміністрації Трампа до торговельної політики, як і раніше, жахливий, вони всюди сіють цілковиту невизначеність, і жодні торгові угоди цьому не допоможуть, тому що немає жодних гарантій, що США не порушать їх», – попереджає експерт дослідницького центру ЕСІРЕ Д. Хеніг» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cm26gze6855o>).

При цьому ЗМІ повідомляють, що, на тлі очікуваних потрясінь у міжнародній торгівлі, «за другої каденції Трампа Білий дім дедалі більше схиляється до націоналізації ключових технологічних галузей. Така політика раніше була немислимою для республіканців, які дотримувалися ідеї вільного ринку. Попри часто діаметрально протилежні погляди на економіку, адміністрації Д. Байдена і Д. Трампа мають спільну рису: вони прагнуть підвищити потенціал США у виробництві найсучасніших мікросхем, необхідних для всіх галузей високотехнологічної промисловості». Зокрема, анонсувавши придбання 10 % акцій Intel, Трамп дав зрозуміти, що продовжить інвестувати в інші великі компанії. Він описав свою нову економічну стратегію як спробу «отримати якомога більше». Зі свого боку компанія “Intel” «попередила інвесторів про ризики, які несе угода з Білим домом. Тепер компанія асоціюється з політикою Трампа щодо мит і міжнародної торгівлі, яка постійно змінюється. Це може викликати негативні реакції з боку зовнішніх клієнтів і партнерів» (URL: <https://epravda.com.ua/svit/chipovazalezhnist-chomu-uryad-trampa-kupuye-10-chastku-v-intel-810944>).

Проведення політики націоналізації ключових технологічних галузей, навіть часткової, теж є фактором поширення ситуації невизначеності на ринку з усіма відповідними негативними наслідками, які з цього випливають. Принаймні у 2025–2026 рр.

Глобальне запровадження нових митних тарифів на імпорт товарів до США позначилось і на функціонуванні фінансового ринку. Зокрема, у червні газета “Financial Times” повідомляла, що «Великі інституційні інвестори поступово відвертаються від ринку США на тлі торговельних воєн Д. Трампа та зростаючого державного боргу, що викликає занепокоєння щодо домінування американських активів у глобальних портфелях... Поки інституційні інвестори переглядають свою частку інвестицій у США, другий за розміром пенсійний фонд Канади – Caisse de dépôt et placement du Québec – нещодавно оголосив, що зменшить свою експозицію в США (яка нині становить 40 % портфеля), і натомість збільшить інвестиції у Великобританії, Франції та Німеччині» (URL: <https://epravda.com.ua/finances/investori-masovovihodyat-iz-ssha-borgi-mita-y-nestabilnist-807589>).

З тим, що агресивна торговельна та митна політика Трампа відлякує інвесторів і привертає їхню увагу до Європи, погоджується голова німецького державного банку розвитку KfW Ш. Вінтельс (Stefan Wintels). «У моїх поїздках до Нью-Йорка, Лондона і Цюриха я бачу зростання інтересу міжнародних інвесторів до Німеччини. Багато інституційних інвесторів надмірно вкладалися в США і хочуть активніше інвестувати у Європу, особливо в Німеччину», – сказав Ш. Вінтельс в інтерв'ю виданню “Handelsblatt”. За його словами, за лічені місяці ставлення до Європи та Німеччини серед інвесторів кардинально змінилося. «За більш ніж 30 років у професії я ніколи не бачив такої стрімкої зміни настроїв. Ми повинні зробити все можливе, щоб використати цей позитивний імпульс на користь Німеччини та Європи», – закликає глава KfW (URL: <https://www.dw.com/uk/ci-moze-torgovelnja-vijna-trampa-dopomogti-evropi-ta-nimeccini/a-73067800>).

Наслідки для економіки України від змін у митній політиці США

У контексті розглянутих вище проблем світової економіки закономірно постає питання, як запровадження нових митних тарифів позначиться на українській зовнішній торгівлі та економіці України загалом. Вітчизняні експерти зазначають, що запровадження нових митних тарифів позначиться на розвитку української зовнішньої торгівлі безпосередньо й опосередковано. У першому випадку йдеться про прямий вплив нових мит на експорт українських товарів до США, який пов'язаний з обсягами таких поставок. Опосередкований вплив нових митних тарифів на імпорт товарів до США на розвиток української зовнішньої торгівлі відбуватиметься через ланцюгову реакцію змін міжнародної торгівлі загалом на впровадження зазначених митних тарифів.

Зокрема, заступник міністра економіки і торговий представник України Т. Качка пояснює, що «найбільша стаття українського експорту до США – металургійна продукція. Проте найболючішими нові американські мита стануть для малого і середнього бізнесу». «Для держави це може бути непомітно, але для малої компанії втрата ринку на 100 тисяч доларів може бути відчутним ударом», – зазначив він.

За його словами, обсяг українського експорту до США у 2024 р. становив понад 870 млн дол. і був більший, ніж у 2023 р. При цьому «41 % нашого експорту до США минулого року – це чавун. Чавун – специфічний товар: якщо наші металургійні заводи добре працюють, то тоді ми менше експортуємо чавуну, тому що це універсальна (напівсировина). Можливо, ми будемо експортувати навіть більше чавуну, якщо буде більше виробництва сталі в США через ті мита на сталь, які були запроваджені 12 березня. На ті коди, на які поширюється прокламація щодо сталі, яка набула чинності 12 березня, діють 25 % і не діють ці 10 %».

Далі в переліку товарів нашого експорту – соняшникова олія. Це теж не найбільший ринок збуту, на відміну від Індії чи Європейського Союзу, але ми продали туди її на 40 млн дол. Також 16 % всього експорту нашого меду йшли в США. У 2024 р. ми продали туди меду на понад 20 млн дол. Попит на наш мед дуже високий, ми є одними з лідерів. Тут збережеться попит або буде якесь перезаміщення.

Далі йдуть виробники «різного». Наприклад, Україна є одним із глобальних лідерів з виробництва кришечок для пляшечок. Є такий виробник, дуже гарна компанія. Вона має глобальні контракти по всьому світу. У США багато експортувала. Це бізнес, у якому навіть один відсоток збільшення вартості може зруйнувати все. І таких прикладів багато. Для держави це може бути непомітно, але для малої компанії втрата ринку на 100 тис. дол. може бути ударом (URL: <https://epravda.com.ua/svit/mita-trampa-yaki-naslidki-budut-dlya-ukrajini-805275>).

Зі свого боку директор з наукової роботи Інституту економічних досліджень і політичних консультацій (ІЕДПК) В. Мовчан також зазначає, що «нова тарифна політика США зачіпає Україну напряду – через 10 % мита, введені проти товарів з нашої країни у квітні, 25 % мита на сталь та алюміній, введені у березні. І опосередковано – через вплив на світову економіку, в першу чергу на ЄС, як найбільшого економічного партнера України». Також вона додала, що «у 2024 р. експорт товарів з України в США становив 875 млн дол., або 2 % від загального товарного експорту України».

При цьому «в березні були введені 25-відсоткові додаткові мита на сталь та алюміній та скасовані преференції для України, які діяли з 2022 р. Ці рішення стосувались 150 млн дол. українського експорту в США або лише 17 % нашого експорту в США. Щобільше, це лише 4 % сукупного українського експорту продукції, яка постраждала від американських мит. На перший погляд, це небагато. Основним покупцем українських металів був і залишається Євросоюз. Минулого року на країни ЄС припадало 76 % експорту товарів, щодо яких США ввело мита. Ба більше, українські метали постачаються на ринок ЄС безмитно у рамках поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі. Захисні заходи ЄС, введені у відповідь на дії США у 2018–2019 рр., теж наразі не поширюються на українських виробників завдяки автономним торговельним заходам (ATMs, autonomous trade measures).

Однак насправді ситуація не така однозначна – для окремих груп товарів вплив буде відчутний. Так, понад 75 % українського експорту в США становлять труби, а роль ЄС як їх покупця дуже різниться для окремих категорій. Зокрема, у загальному експорті труб для нафто- і газопроводів, найбільшої категорії українського експорту, яка постраждала від додаткових мит, частка США становила 37 %, ЄС – 21 %, Туреччини – 7 %. У структурі експорту труб для буріння нафтових та газових свердловин роль ЄС значно менша – лише 6 %, тоді як частка США – 38 %, а на друге місце у 2024 р.

вийшов Туркменістан, частка якого сягнула 26 %. Водночас експорт сталевих безшовних труб з України спрямований переважно у ЄС: його частка становить 73 %, тоді як частка США – 18 %.

Що ж стосується 10-відсоткового мита на імпорт з України до США, то мита, введені 2 квітня, стосуються фактично решти 82 % експорту. І знову на перший план виходить металургія. У 2024 р. найбільшу позицію в українському експорті до США посідав чавун. Його поставки на американський ринок становили 363 млн дол., або 42 %. При цьому саме США минулого року були найбільшим покупцем, поставки туди становили три чверті експорту чавуну з України» (URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/torgivelna-viyna-trampa-yakiy-vpliv-matime-nova-mitna-politika-ssha-na-yes-i-chi-bude-svitova-kriza-50503312.html>).

«Голова парламентського Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Д. Гетманцев також не вважає, що нові мита матимуть великий негативний ефект для України. Він при цьому назвав «економічним цинізмом вищого гатунку» запровадження мит за умов дефіциту зовнішньої торгівлі України зі США. Однак Д. Гетманцев прогнозує, що контрзаходи на нові тарифні ставки з боку інших держав негативно позначатися на Україні. Адже, за його словами, «глобальна торговельна війна буде бити істотно по економіках наших економічних і торговельних партнерів, передусім ЄС». «Вони будуть уповільнюватися. Отже, генерувати менше грошей, що зменшуватиме можливості допомоги нам. При цьому уряди країн-партнерів вимушені будуть вмикати протекціонізм і не лише щодо американських товарів. І ці протекціоністські заходи вже набагато істотніше вдарять по нам», – вважає Д. Гетманцев (URL: <https://www.dw.com/uk/skladno-ale-ne-kriticno-v-uradi-ukraini-vidreaguvali-na-novi-mita-trampa/a-72124564>).

Як видно з наведеного вище, безпосередній вплив нових митних тарифів у США на український експорт до цієї країни буде відносно невеликий. Утім, значно більший вплив на український експорт, хоча й опосередковано, буде справляти реакція на нові митні тарифи в США тих партнерів України у сфері міжнародної торгівлі, які мають великий обсяг зовнішньої торгівлі зі США, особливо експорту до Америки. Насамперед це стосується української торгівлі з державами-членами Європейського Союзу.

Наприклад, експерти наголошують, що «значні (американські. – Прим. ред.) мита призвели до перенаправлення імпорту на інші незахищені ринки, які почали у відповідь закриватися. Зокрема, останній звіт «Моніторинг торгівлі СОТ: останні тенденції» (WTO Trade Monitoring Update: Latest Trends) продемонстрував рекордне зростання заходів торговельного захисту (антидемпінгові та компенсаційні)». Причому «зростання кількості ініційованих антидемпінгових та антисубсидійних розслідувань є рекордним за останні 10 років і навіть значно вищим за 2020 р., коли через COVID-19 країни застосовували безпрецедентні протекціоністські заходи. Також звіт «Моніторинг торгівлі СОТ: останні тенденції» продемонстрував

рекордне зростання різноманітних інших обмежувальних заходів щодо імпорту (у тому числі імпорتنі мита, квоти, посилення контролю на митницях)».

При цьому наголошується, що «протягом 2022–2023 рр. в Україні був певний імунітет від застосування заходів торговельного захисту та інших обмежувальних заходів щодо імпорту. Багато країн (США, ЄС, Канада, Велика Британія) пішли на лібералізацію торгівлі з Україною для того, щоб допомогти її економіці. Однак, починаючи з 2024 р. “пільги” для українського імпорту почали потроху урізатися». У червні 2025 р. ЄС, який є найбільшим зовнішньоторговельним партнером України, «не продовжив лібералізацію торгівлі з Україною, тобто торгівля повернулась до умов, які діяли до 2022 року» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2025/07/23/7216359>).

Зі свого боку старший економіст Центру економічних стратегій В. Ланда наголосив, що «митна ставка більшості країн перевищує таку ставку для України ... Теоретично в таких умовах іншим країнам було б вигідно створювати партнерства з Україною, відкривати філіали чи дочірні компанії, які дозволять зменшити митне навантаження на європейську продукцію. Але це потребує довгострокових інвестицій, доцільність яких передбачати важко – як і подальшу митну політику США» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novi-taryfy-tramp-svitova-ekonomika-reaktsiyi/33376081.html>).

Таким чином, Україні треба бути готовою до подолання зростаючих перешкод на шляху експорту вітчизняних товарів уже у найближчому майбутньому. Це, відповідно, вимагатиме інтенсифікації інформаційно-аналітичних, організаційних і правових заходів у сфері української зовнішньої торгівлі.

Також треба враховувати імовірні перспективи поширення в міжнародній торгівлі згадуваних вище схем з маскування країни походження товарів, що експортуватимуться до США. Адже ставка мита на товари, що імпортуються резидентами США з України, значно нижче, ніж на товари з цілого ряду інших країн. Утім, у таких випадках треба брати до уваги, що саме буде підставою для визначення України країною походження конкретного товару. Якщо в Україну товари з іншої країни будуть ввезені як комплектуючі або напівфабрикати і будуть в подальшому оброблятися до рівня готового до використання товару, то це може бути підставою для визначення України країною походження такого кінцевого товару. Якщо при ввезенні іноземного товару в Україну наша держава буде фактично використовуватись лише як логістичний пункт, тобто без вагомої частки витрат на подальшу обробку такого товару, то у американських митників будуть підстави трактувати українське походження такого товару як фіктивне. І це може мати негативні наслідки і для України, а не лише для постачальників зазначеного іноземного товару.

Водночас треба підкреслити, що більш-менш точне визначення масштабів майбутнього опосередкованого впливу нових митних тарифів у США на українську зовнішню торгівлю у грошовому еквіваленті наразі неможливе через високий ступінь невизначеності перспектив розвитку міжнародної торгівлі. Можливо, більш обґрунтовані відповідні експертні оцінки з'являться ближче до кінця 2025 р. в міру зниження зазначеної невизначеності (*При підготовці цієї статті було використано інформацію таких джерел: Главком (<https://glavcom.ua>). – 2025. – 20.05; 2.02; Дзеркало тижня (<https://zn.ua/ukr>). – 2025. – 5.04; 26.05; 4.06; Економічна правда (<https://www.epravda.com.ua>). – 2025. – 3, 8, 10.04; 5, 16.06; 18.07; 6, 29.08; Європейська правда (<https://www.eurointegration.com.ua>). – 2025. – 13.06; 23, 25, 28.07; 12, 30.08; Ліга.net (<https://www.liga.net>). – 2025. – 20.05; 9, 15.07; 13.08; Радіо Свобода (<https://www.radiosvoboda.org>). – 2025. – 7, 9.04; 8.07; Суспільне (<https://suspilne.media>). – 2025. – 7.07; УНІАН (<https://www.unian.ua>). – 2025. – 10, 27.07; Цензор.net (<https://censor.net.ua>). – 2025. – 27.06; 4, 6, 12, 30.08; 10.09; BBC. Україна (<http://www.bbc.com>). – 2025. – 8, 27.06; BBC. Русская служба (<http://www.bbc.com>). – 2025. – 2.05; 12.07; Deutsche Welle (<http://dw.com>). – 2025. – 3.02; 3.04; 27.06; 7, 16, 23, 27–30; 1, 7, 12.08; NV (<http://nv.ua>). – 2025. – 4, 5, 10, 12–18, 21, 22, 24, 28, 30.04; 2, 12, 23, 29.05; 18, 25.06; 2, 3, 11, 30.07; 25.08; Vector (<https://vctr.media>). – 2025. – 5.05).*

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням Президента НАН України академіка А. Загороднього 10 вересня 2025 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Під час засідання було представлено дві наукові доповіді.

З доповіддю «Геомеханічне забезпечення ефективності технологічних процесів рудовидобутку у Криворізькому залізорудному басейні» виступив ректор Криворізького національного університету член-кореспондент НАН України М. Ступнік.

У виступі було акцентовано на стратегічній важливості для України комплексу виробництв, пов'язаних з видобутком залізорудної сировини на унікальному родовищі – Криворізькому залізорудному басейні. При цьому існує необхідність постійного удосконалення геомеханічного забезпечення ефективності технологічних процесів рудовидобутку, особливо на найглибших в Україні шахтах Криворізького регіону з глибинами видобутку понад 1500 м. Проблеми, які виникають під час відпрацювання залізних руд на глибоких горизонтах, доводиться розв'язувати вперше у світі.

Науковці інститутів Національної академії наук України, серед яких Інститут геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова, Інститут геологічних наук, Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка, а також Криворізького національного університету, його науково-дослідних підрозділів спільно з інженерно-технічними працівниками гірничодобувних підприємств протягом багатьох десятиліть здійснили значний обсяг досліджень у межах Криворізького родовища залізних руд.

Зокрема, як поінформував доповідач, було встановлено генетичні особливості рудних формацій басейну, їхні якісні характеристики, фізико-механічні властивості рудних покладів і вміщувальних порід, основні принципи формування полів напружень у вихідному гірському масиві та їх трансформації в процесі розкриття й розроблення рудних тіл підземним і відкритим способами. Виконано аналіз і доведено вплив тектонічних порушень на зміни рельєфу Криворізького залізорудного басейну.

Проаналізовано проблему збереження денної поверхні в полях відпрацьованих, законсервованих і діючих шахт Криворізького басейну. Доведено необхідність збереження природно-екологічної рівноваги в зонах промислового видобутку корисних копалин. Здійснено аналіз наукових досліджень з теорії керування процесами взаємодії полів напружено-деформованого стану масиву за підземного видобутку руд.

Також постійно удосконалюються методики розрахунків і способи спостереження за станом гірничого масиву за відкритих способів видобутку породи. Так, було удосконалено методи розрахунку стійкості породних укосів; розроблено методологію застосування новітніх маркшейдерсько-геодезичних GPS систем для безперервного визначення деформованого стану відкритих гірничих виробок з метою прогнозу їх стійкого стану. На базі ймовірнісних моделей і прикладної теорії надійності розроблено методи розрахунку та обґрунтування нормативів надійності стійкого стану уступів, бортів кар'єрів і відвалів; на базі сучасних обчислювальних комплексів створено програмні модулі для автоматизованого збирання та аналізу маркшейдерсько-геодезичної інформації про деформований стан відкритих гірничих виробок і здійснення на цій базі математичних розрахунків з визначення ступеня їх стійкості.

В обговоренні доповіді взяли участь технічний директор гірничого департаменту ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» А. Левіцький, директор ТОВ «Кривбаспроект» А. Болотніков, академік-секретар Відділення механіки і машинознавства НАН України, директор Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України академік НАН України А. Булат, академік-секретар Відділення наук про Землю НАН України, директор Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України академік НАН України О. Пономаренко.

Учасники дискусії відзначили необхідність подальшого залучення науковців для розв'язання важливих науково-технічних проблем

гірничодобувної галузі. Було наголошено, що науково-дослідні, дослідно-конструкторські та проєктні роботи в галузі геомеханічного забезпечення підземних і відкритих гірничих робіт у цьому регіоні, розроблення інженерно-технічних заходів з мінімізації негативних наслідків видобутку мають бути одними з пріоритетних напрямів діяльності наукових установ відповідного профілю.

Другу доповідь «Воєнні злочини в Україні: сучасний стан судового розгляду та основні проблеми судової практики» представила завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України доктор юридичних наук З. Загинеї-Заболотенко.

Учена зазначила, що національна судова система через брак досвіду, фактичну відсутність на початку російського повномасштабного вторгнення на територію України вмінь і навичок судового розгляду кримінальних проваджень про воєнні злочини стикнулася з викликами, пов'язаними із застосуванням кримінального та кримінального процесуального законодавства в цих кримінальних провадженнях. Було наголошено, що саме від якості та відкритості правосуддя в справах про воєнні злочини залежить сприйняття спроможності держави захищати права людини в умовах війни, а також довіра до її міжнародних зобов'язань.

Сьогодні суди України, здійснюючи судовий розгляд справ про воєнні злочини (ст. 438 Кримінального кодексу України), загалом дотримуються міжнародних стандартів судового розгляду, передбачених Європейським судом з прав людини.

Водночас доповідач наголосила, що під час судового розгляду справ про воєнні злочини мають місце певні недоліки, зокрема в частині застосування кримінально-правових і кримінальних процесуальних норм, що потребує належного наукового підґрунтя, спрямованого на подолання таких труднощів та забезпечення судів України належним методологічним інструментарієм судового розгляду кримінальних проваджень про воєнні злочини. Над вирішенням цих завдань працюють науковці, зокрема Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Так, протягом 2022–2025 рр. було опубліковано ряд наукових праць з дослідження проблем кримінальної відповідальності за воєнні злочини, а також міжнародного гуманітарного права.

Науковці інституту активно співпрацюють з органами державної влади, судами в аспекті популяризації наукових досліджень щодо воєнних злочинів, застосування норм міжнародного гуманітарного права під час розгляду судами справ за ст. 438 Кримінального кодексу України, залучаються міжнародними організаціями як експерти щодо моніторингу судових проваджень й аналізу судових рішень у справах про воєнні злочини, беруть участь у навчальних заходах і наукових конференціях з означеної проблематики.

В обговоренні доповіді взяли участь заступник голови Вищої ради правосуддя доктор юридичних наук О. Кваша, професор кафедри теорії права та прав людини Українського католицького університету доктор юридичних наук В. Навроцький, член Президії НАН України академік НАН України О. Копиленко.

Учасники дискусії підтримали виголошену доповідь і відзначили важливість подальшої активізації дослідження проблематики кримінальної відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності в контексті перехідного правосуддя.

На завершення засідання було розглянуто поточні та кадрові питання *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 12.09).*

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

У Київському університеті права НАН України відбулися урочистості з нагоди Дня знань.

У Київському університеті права (КУП) НАН України 1 вересня 2025 р. у відбулися урочистості з нагоди початку нового навчального року та посвяти першокурсників.

З вітальним словом виступив ректор університету Ю. Бошицький. Він закликав молодь сумлінно навчатися, виховувати в собі громадянську відповідальність, відданість ідеалам справедливості та права. Окремо згадав студентів-воїнів КУП НАН України, які віддали життя за свободу України, закликавши зберігати пам'ять про них.

Серед почесних гостей свята був віцепрезидент НАН України академік НАН України С. Пирожков, який передав привітання від президента НАН України академіка НАН України А. Загороднього. З теплими словами підтримки та побажаннями до студентів звернулися державний службовець та ексочільник АРМА О. Дума, Надзвичайний і Повноважний Посол, громадський діяч Г. Катамадзе, суддя Верховного Суду Є. Краснов, виконавчий директор UkraineInvest О. Мельниченко, вікарій Київської єпархії Православної церкви України Є. Єфрем.

Проректори і викладачі університету побажали студентам наснаги в навчанні, натхнення в науковій праці, вагомих досягнень.

Урочистим моментом заходу стало проголошення клятви студентів. Далі символічні студентські квитки було вручено найкращим абітурієнтам, що стало знаком їх прийняття до університетської спільноти.

Першокурсники отримали подарунки – книги та сувеніри із символікою університету *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 2.09).*

Відбулася одна з наймасштабніших українських наукових конференцій – «Нанотехнології та наноматеріали» (НАНО-2025)

У мальовничому Буковелі Івано-Франківської області 20–23 серпня 2025 р. тривала XIII Міжнародна науково-практична конференція «Нанотехнології та наноматеріали» (НАНО-2025), яка зібрала понад пів тисячі учасників з понад 20 країн – науковців та інноваторів – для обговорення інноваційних ідей, останніх досягнень у галузі нанотехнологій. Захід відбувся в комбінованому форматі: традиційні офлайн-заходи супроводжувалися онлайн-трансляцією на платформі “Zoom” і на ютуб-каналі конференції.

Ця конференція, започаткована Інститутом фізики НАН України, відбувається щороку в різних містах України. Цьогоріч співorganizаторами події стали Тартуський університет (Естонія), Туринський університет (Італія), Університет ім. П’єра і Марії Кюрі (Франція), компанія “European Profiles S.A.” (Греція), представництво Польської академії наук у Києві, Університет Анже (Франція), Гайдельберзький університет Рупрехта-Карла (Німеччина).

Цей масштабний захід складався одразу з кількох подій – власне конференції та двох спеціальних сесій:

- Підвищення комерціалізації матеріалознавства та інновацій наукових спільнот у Дунайському регіоні (за підтримки проєкту RTIT>>);

- Програми ЄС та інструменти EEN для підтримки науки та інновацій.

На урочистому відкритті конференції з вітальними словами до учасників звернулися заступник міністра освіти і науки України Д. Курбатов, директор з питань глобального підходу та міжнародної співпраці в галузі досліджень та інновацій Генерального директорату з досліджень та інновацій Європейської комісії М. К. Руссо, президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній, голова Організаційного комітету Міжнародної науково-практичної конференції «Нанотехнології та наноматеріали», завідувач відділу міжнародної наукової та інноваційної діяльності, трансферу технологій та захисту інтелектуальної власності Інституту фізики НАН України кандидат фізико-математичних наук О. Фесенко.

Пленарне засідання розпочалося з виступу професора Університету Анже (Анже, Франція) кандидата хімічних наук О. Крупки – щодо «Розроблення систем доставки ліків на основі полі (2-оксазолінів)».

Загалом було виголошено вісім пленарних доповідей. Зокрема, професор Університету Халіфа (Абу-Дабі, Об’єднані Арабські Емірати) доктор Мауро Фернандес Перейра доповів про «Записувальні пристрої для фотоніки середнього інфрачервоного діапазону».

Доктор Інституту світла та матерії Університету Ліон-1 ім. К. Бернара (Франція) кандидат фізико-математичних наук В. Лисенко виступив з теми «Теплопередача у пористих кремній-рідких наноконкомпозитах, досліджена за допомогою раманівської спектроскопії».

Професор Інституту фізики Тартуського університету (Естонія) кандидат фізико-математичних наук Л. Долгов виголосив доповідь «Лазерно-індуковані періодичні поверхневі структури: формування та потенційне використання».

Професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка доктор хімічних наук С. Неділько поінформував про «Люмінесцентне маркування целюлозовмісних матеріалів: підходи та застосування».

Завідувач відділу функціональних оксидних матеріалів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України доктор фізико-математичних наук Є. Єлісеєв представив доповідь «Викликані кривизною зміни морфології домену сегнетоелектричних нанострижнів».

Провідний науковий співробітник відділу фізики магнітних явищ Інституту фізики НАН України доктор фізико-математичних наук, професор Г. Морозовська поінформувала про «Вплив флексохімічних деформацій на виникнення полярних хіральних наноструктур».

З теми «Нанорозмірний магнетонний ретранслятор на основі нелінійної спін-хвильової бістабільності» виступив заступник директора Інституту магнетизму ім. В. Г. Бар'яхтара НАН України доктор фізико-математичних наук Р. Верба.

Загалом у межах конференції було виголошено понад 80 усних і представлено понад 400 стендових доповідей. Учасники у своїх виступах торкнулися багатьох актуальних напрямів нанонауки, серед яких: нанокомпозити й наноматеріали; нанохімія та біотехнології; наноструктуровані поверхні; нанофізика; нанооптика й фотоніка; наноплазмоніка; поверхнево підсилена спектроскопія.

Уже багато років за підсумками конференції НАНТО статті з матеріалами доповідей її учасників виходять друком у журналі з відкритим доступом “Nanoscale Research Letters” та інших фахових виданнях – “Applied Nanoscience”, “Molecular crystals and liquid crystals”, “The European Physical Journal Plus”, а також у збірнику матеріалів конференції, який від 2012 р. щороку публікується у видавництві “Springer”. Серія книг “Springer Book” з матеріалами міжнародної наукової конференції «Наноматеріали та нанотехнології» вже традиційно користується значним попитом серед читачів і входить до підбірки «Топ 25 % найпопулярніших книг Springer». Цьогорічна конференція не стане винятком: за її підсумками планується опублікувати статті учасників у фахових виданнях “Applied Nanoscience” (імпакт-фактор – 3,869) і “Molecular crystals and liquid crystals” (імпакт-фактор – 0,932) та в книзі статей матеріалів конференції видавництва “Springer” (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 3.09).

«Крізь Чумацький Шлях у Всесвіт»: у Києві відбулася II Літня школа з астрофізики та космології

У Києві 25–29 серпня 2025 р. відбулася II Літня школа з астрофізики та космології «Крізь Чумацький Шлях у Всесвіт», організована Головною астрономічною обсерваторією (ГАО) НАН України спільно з International School for Advanced Studies (SISSA) та Київською школою економіки (KSE). Школа зібрала 33 найбільш вмотивованих студентів і молодих учених з різних куточків України, яким читали лекції 28 науковців з дев'яти українських дослідницьких установ та п'яти закордонних центрів. Упродовж п'яти днів учасники занурювалися у світ сучасних досліджень – від оглядових курсів з астрофізики та космології до практичних занять, що дали змогу по-новому осмислити здобуті знання. Школа мала на меті сформувати загальне уявлення про українські астрономічні дослідження, допомогти молоді в пошуках наукових керівників і консультантів для їхніх майбутніх проєктів, а також створити простір для професійної комунікації між студентами, молодими науковцями, визнаними фахівцями.

Особливою подією став останній день, присвячений космічній інженерії, коли було презентовано проєкт “AriSAT”, що реалізується ГО “Bee First” у співпраці з ГАО НАН України. Він став продовженням співпраці з Р. Тулуповою, партнеркою першої астрошколи, і покликаний провести студентів від ідеї до створення їхнього першого супутника на орбіті з поляризаційним телескопом у складі корисного навантаження.

Успіх школи став можливим завдяки підтримці партнерів. Генеральними партнерами виступили SISSA, Київська школа економіки, Р. Тулупова та ГО “Bee First”, а також ретріт-центр “Forest”. Інформаційними партнерами стали ГО «Асоціація Ноосфера», журнал “Universe Space Tech” і ГО «ГМО». До надихаючих партнерів долучилися стартап “MySAT”, 2U candles і cdd.jewelry, а серед партнерів школи були Пательня та Forward Tex (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 3.09).*

Ювілейна сесія Загальних зборів НАН України до 100-річчя академіка І. Юхновського (анонс)

У Великому конференц-залі НАН України (Київ, вул. Володимирська, 55) 18 вересня 2025 р. о 14:00 відбудеться ювілейна сесія Загальних зборів Національної академії наук України, присвячена 100-річчю від дня народження видатного науковця, організатора науки й державного діяча, Героя України академіка І. Юхновського (1925–2024).

У програмі заходу – виступи:

– президента Національної академії наук України академіка НАН України А. Загороднього;

– головного наукового співробітника Інституту фізики конденсованих систем ім. І. Р. Юхновського НАН України академіка НАН України І. Мриглода «Ігор Юхновський: стратег в науці та академік у політиці»;

- експозитора Голови Верховної Ради України (2014–2019) О. Сироїд «Любов до держави і до людей як вища майстерність управління»;
- в. о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України академіка НАН України С. Комісаренка «Спогади про великого українця»;
- голови Українського інституту національної пам'яті кандидата історичних наук О. Алфьорова «Нові засади політики національної пам'яті в Україні в сучасних умовах»;
- судді Конституційного Суду України доктора юридичних наук С. Різника «Вплив академіка Юхновського на доктрину і практику українського конституціоналізму»;
- директора Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України доктора історичних наук Г. Папакіна «Академік Ігор Юхновський та проблеми української соціогуманітаристики» (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 12.09*).

Науково-практичний семінар пам'яті академіка НАН України В. Лялька «Інноваційні методи в дистанційному зондуванні Землі»

Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України 16 вересня 2025 р. проведе засідання III науково-практичного семінару пам'яті академіка НАН України В. Лялька «Інноваційні методи в дистанційному зондуванні Землі».

Програма семінару:

11:00 – вступне слово керівника наукового семінару, директора Центру член-кореспондента НАН України М. Попова.

Наукові доповіді:

11:10 – доповідь «Застосування нейромереж для виявлення об'єктів за результатами аерознімання в умовах обмежених наборів різнорідних даних» (доповідач – аспірант ЦАКДЗ ІГН НАН України Є. Саприкін);

11:40 – «Методика геоекологічного аналізу басейнів середніх річок Лівобережжя Дніпра на основі даних аерокосмічного моніторингу і наземних досліджень (на прикладі басейну річки Супій)» (аспірант ЦАКДЗ ІГН НАН України С. Маргес);

12:10 – «Геопросторовий аналіз розподілу показників якості ґрунту: аспект водної ерозії» (доповідач – аспірантка ЦАКДЗ ІГН НАН України Ю. Темна).

Місце проведення заходу – конференц-зала Інституту геологічних наук НАН України за адресою: Київ, вул. О. Гончара, 55-б.

Формат – комбінований (офлайн і онлайн) (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 4.09*).

Міжнародне співробітництво в галузі освіти і науки

Науковець НАН України взяв участь у Міжнародній конференції з теорії відносності та гравітації у місті Глазго (Велика Британія)

Молодший науковий співробітник Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України Ю. Тайстра взяв участь у спільній 24-й Міжнародній конференції з загальної теорії відносності та гравітації (GR24) та 16-й Конференції з гравітаційних хвиль ім. Е. Амальді (Amaldi16), які відбулися 14–18 липня 2025 р. в м. Глазго (Велика Британія).

Науковець представив доповідь "Electrovac space-times with null aligned electromagnetic field" («Електровакуумні просторо-часи з ізотропним напрямленим електромагнітним полем»), присвячену результатам роботи, виконаної спільно з членом-кореспондентом НАН України В. Пелихом. Зокрема, поінформував про простори-часи, у яких поширюються гравітаційні хвилі, згенеровані певним видом електромагнітних хвиль. Ці дослідження ведуться на основі методів, розвинутих нобелівським лауреатом Р. Пенроузом та його колегами. Доповідь викликала зацікавлення серед учасників конференції. Отримані в Інституті прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України результати мають як теоретичне значення, так і перспективу використання при поясненні природи гравітаційних хвиль, що поширюються від квазарів та інших астрофізичних об'єктів.

Конференції цього циклу проходять кожні три роки під егідою Міжнародного товариства з загальної теорії відносності та гравітації. Цього року організаторами стали Інститут гравітаційних досліджень Університету Глазго та Інститут фізики. Захід зібрав близько 800 учасників з різних країн світу, серед яких – провідні науковці в галузях класичної і квантової гравітації, релятивістської астрофізики, космології, гравітаційно-хвильового приладобудування, багатоканальної астрономії.

Участь українських учених у таких конференціях дає можливість інтегруватися у світову наукову спільноту, оцінювати рівень і конкурентоспроможність власних досліджень, обговорювати перспективні напрями розвитку, продовжувати чи налагоджувати співпрацю із закордонними колегами. Зокрема, продовжено особисті контакти з колегами з Польщі та Чехії (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 10.09).*

Новий інструмент для управління водними ресурсами України розробили науковці Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України у співпраці з американськими вченими.

Науковці Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України у співпраці зі вченими "Texas A&M AgriLife" (США) та

компанії «IBM» (США) розробили новий інструмент для управління водними ресурсами України.

Чим цей інструмент унікальний?

Побудовано на глобально визнаній моделі Soil and Water Assessment Tool (SWAT) – це дає змогу українським та міжнародним експертам говорити «однією мовою» та ефективно співпрацювати у проєктах з відновлення водного та аграрного секторів України.

Деталізація гідрологічної мережі – охоплено всю територію річкових басейнів України, включно з транскордонними частинами, із поділом на 3787 малих водозборів площею приблизно 200 км².

Добова роздільність розрахунків – дає змогу бачити зміни, які неможливо вловити у щомісячних чи щорічних даних: зсуви термінів сівби й збору врожаю, періоди без дощів тощо.

Найдетальніший набір даних про ґрунти – містить українську базу ґрунтів та перевершує глобальні джерела (як-от HWSO) за кількістю типів і профілів.

Докладна аграрна статистика – відтворює щорічні сівозміни та внесення добрив на основі регіональної статистики Держстату за 1980–2020 рр.

Процеси сніготанення – окремо досліджені й відкалібровані, що критично для річок зі сніговим живленням (а це всі основні річки України) та для відтворення запасів ґрунтової вологи.

Адаптація до змін клімату – модель відслідковує випаровування, сніготанення, річковий стік, ґрунтову вологу та живлення рослин, допомагаючи готуватися до посух і повеней.

Прозорість і доступність – результати у відкритому доступі на платформі “Land&Water” (<https://landwater.uhmi.org.ua>). Експерти можуть запускати власні моделі для будь-якого водозбору України на платформі “HAWQS Global” (<https://global.hawqs.tamu.edu/#>).

Цьому результату присвячена стаття стаття “A High-Resolution Hydrological Dataset for Ukrainian River Basins With an Interactive Web Interface», опублікована у топовому науковому журналі “Geoscience Data Journal” (Scopus, Q1). Ознайомитися з публікацією можна за посиланням: <https://doi.org/10.1002/gdj3.70027>

Це приклад того, як сучасні технології та міжнародне партнерство змінюють українську науку й управління. Така система стане важливим інструментом для післявоєнного відновлення, адаптації до змін клімату та євроінтеграції у сфері водного менеджменту (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 3.09).

Академія долучилася до європейського проєкту з відновлення та розбудови дослідницької інфраструктури України.

У вересні 2025 р. стартував проєкт “Research Infrastructures for the Future of Ukraine: Roadmap for Sustained Growth and Recovery” (RIFF) Програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», в якому Національна академія наук України є одним із учасників консорціуму. Цей проєкт спрямований на сприяння модернізації системи досліджень та інновацій в Україні. Особливу увагу буде приділено українським дослідницьким інфраструктурам (ДІ). Під час виконання проєкту RIFF планується розробити дорожню карту відновлення та вдосконалення ДІ в Україні, забезпечити підвищення рівня обізнаності та процес консультацій широкого кола зацікавлених сторін з урядових структур, політиків і наукової спільноти. RIFF уможливить мобільність і обмін знаннями між ДІ ЄС та українською науковою спільнотою, зокрема завдяки навчальній програмі для керівників і операторів українських ДІ.

Консорціум проєкту складається з 15 учасників із країн ЄС та України. Серед іншого, до нього увійшли наукові установи нашої академії: Київський академічний університет, Інститут молекулярної біології і генетики НАН України, Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут».

Першим заходом проєкту стане конференція “Ukraine Reconstruction in the Field of Research and Development and Higher Education”, яка відбудеться 16–17 вересня цього року в м. Брно на базі Університету Масарика, який є координатором проєкту. Мета цієї конференції – сприяти плідній співпраці не тільки між європейськими й українськими науковими колами, а й між самими українськими зацікавленими сторонами. Вона розрахована на широке представництво дослідників, політиків та інвесторів. Окрім плідних панельних дискусій, захід слугуватиме платформою для налагодження контактів. Це має закласти основу для конкретних дій, щоб зміцнити наукову й інноваційну сфери України.

Програма передбачає серію панельних дискусій з відомими доповідачами та презентації, присвячені таким темам:

- реконструкція систем досліджень та вищої освіти України, включно з дослідницькими інфраструктурами;
- презентація міжнародних ініціатив із підтримки з особливою увагою до внеску ЄС, окремих держав-членів і третіх країн, таких як Велика Британія та Швейцарія.

Конференція відбуватиметься у комбінованому форматі (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 11.09).

Наукові видання НАН України

Вийшов друком черговий випуск всеукраїнської газети для науковців та освітян «Світ» [№ 17 (1341) за вересень 2025 р.]

У номері:

- с. 1 – авторська колонка С. Галати «Освіта для мінливого світу»;
 - с. 2–3 – хроніки українського спротиву «Війна. Вистояти і перемогти» (6 липня – 1 серпня 2025 р.);
 - с. 4–5 – матеріали Л. Остролуцької про те, як Сумський державний університет готувався до початку навчального року, як відновлюється після обстрілів і що з обладнанням і можливостями для наукових досліджень;
 - с. 6 – стаття науковців відділу фізики лептонів Інституту ядерних досліджень НАН України члена-кореспондента НАН України Ф. Даневича і кандидатів фізико-математичних наук В. Кобичева та В. Третьяка «Як пахнуть нейтрино?» – про участь цієї установи у міжнародних проєктах із вивчення нейтрино;
 - с. 7 – стаття посла з особливих доручень і директора представництва Міжнародної комісії з прав людини в Україні члена-кореспондента НАН України І. Манцурова «Як українські вчені рятують світ від електромагнітного тероризму» – про українські розробки для підвищення рівня електромагнітної стійкості об'єктів критичної інфраструктури та військової техніки;
 - с. 8 – матеріал Д. Шулікiна «Вiйна радикально прискорила соціальні зміни» – про наукову доповідь директора Інституту соціології НАН України члена-кореспондента НАН України Є. Головахи «Суспільні зміни в Україні: досвід трьох років війни і перспективи» на засіданні Президії НАН України, приуроченому до Дня Державного Прапора України і Дня Незалежності України.
- Газету «Світ» читайте також на її вебсайті і фейсбук-сторінці (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 9.09).*

Нагороди і відзнаки

Оголошується конкурс на здобуття Золотої медалі ім. В. І. Вернадського НАН України у 2025 р.

Національна академія наук України оголошує конкурс на здобуття Золотої медалі ім. В. І. Вернадського Національної академії наук України.

З метою відзначення вчених за видатні досягнення в галузі природничих, технічних та соціогуманітарних наук, на честь першого президента Української академії наук – видатного вченого, академіка В. І. Вернадського, а також з нагоди 85-річчя її створення Національною академією наук України було засновано Золоту медаль ім. В. І. Вернадського.

Щорічно до дня народження академіка В. Вернадського (12 березня) присуджуються дві золоті медалі – одна вітчизняному і одна зарубіжному вченому.

1. Медаль присуджується лише окремим особам персонально як за окремі наукові досягнення, так і за сукупність наукових праць.

Одна і та сама особа не може бути нагороджена медаллю більше одного разу.

2. Медаль не присуджується посмертно, крім випадку, коли лауреат помер після прийняття рішення про його нагородження.

3. У конкурсі на здобуття Золотої медалі ім. В. І. Вернадського можуть брати участь: а) дійсні члени і члени-кореспонденти НАН України незалежно від місця їх постійної роботи; б) зарубіжні вчені; в) окремі особи, які працюють у наукових установах, закладах вищої освіти, на підприємствах і в організаціях, розташованих на території України.

4. Право висунення робіт на здобуття Золотої медалі ім. В. І. Вернадського надається: а) дійсним членам, членам-кореспондентам та іноземним членам НАН України; б) науковим установам, закладам вищої освіти та науковим радам НАН України; в) науковим та науково-технічним товариствам, іншим громадським об'єднанням учених; г) науково-технічним (технічним) радам міністерств, відомств, науково-виробничих об'єднань, конструкторських бюро, промислових підприємств.

5. Право представлення кандидатур на здобуття медалі надається відділенням НАН України.

6. Організації або окремі особи, що висунули кандидата для присудження медалі, до 12 листопада 2025 р. подають до відповідного відділення НАН України свої пропозиції разом з мотивуванням, у тому числі розгорнуту інформацію про номінанта та його наукові досягнення і здобутки (до 3 стор.). Мотивоване подання має містити:

6.1. Наукову характеристику робіт з висвітленням їх значення для розвитку науки та найважливіших сфер діяльності держави (надання опублікованих праць, матеріалів відкриттів та винаходів не обов'язкове).

6.2. Відомості про автора (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, перелік основних наукових праць, відкриттів, винаходів, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада, домашня адреса), а також кольорове персональне фото 9x12 у електронному та паперовому вигляді.

7. Усі матеріали подаються у двох примірниках за адресою:

01601, Київ, вул. Володимирська, 54, Президія Національної академії наук України (телефони для довідок: (044) 239-64-24; (044) 239-64-63) **(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 4.09).**

До уваги держслужбовця

С. Блиндарук, мол. наук. співроб. відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ

А. Головашук, наук. співроб. відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ

Максим Тадейович Рильський

До 130-річчя від дня народження

(Початок. Закінчення у № 17)

«Не про кожного можна сказати: “Добрий чоловік”. Не про кожного й серед вчених скажеш: “Мудрий чоловік”. У Максима Рильського ж ці дві дорогоцінні людські риси поєднані ще й з могутнім, напрочуд барвистим обдаруванням. Тому-то його творчість і вражає нас глибиною людяності»

Я. Баш

М. Рильський увійшов в українську культуру як тонкий лірик, перекладач, мистецтвознавець, фольклорист, етнограф, мовознавець, громадський діяч.

Він як невтомний популяризатор українського слова все своє життя прагнув долучити українців до світової поетичної спадщини. Світогляд митця формувався під глибоким і широким впливом демократичного культурного руху в Україні кінця XIX – початку XX ст. Цьому сприяло київське життя, зокрема навчання в приватній гімназії В. Науменка, потім – у Київському університеті. Творча еволюція майбутнього поета була нерозривно пов’язана з історичною долею його народу. Протягом 1917–1920 рр. М. Рильський, як і більшість його сучасників, став свідком найбурхливіших подій в історії України XX ст.: проголошення Центральною Радою Української Народної Республіки та її швидке падіння, пора Гетьманату. Громадська війна застала його на Житомирщині. Згортання процесів українізації призвело до репресій щодо українських митців, які не обминули й М. Рильського.

Творчий розквіт М. Рильського дослідники умовно поділяють на три періоди. Перший охоплює поетичний доробок 10–20-х років XX ст. Це лірика, написана в дусі символістських, романтичних, неокласичних стильових тенденцій, зокрема поетичні збірки «На білих островах» (1910), «Під осінніми зорями» (1918), «Синя далечінь», «Крізь бурю й сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Де сходяться дороги», «Гомін і відгомін» (1929) та поеми «Царівна», «На узліссі». Другий – 1932–1950 рр. Це час внутрішнього конформізму поета, пошуку «золотої» середини між справжньою лірикою і вимогами вульгарного соціологізму: збірки «Київ» (1935), «Літо» (1936),

«Україна» (1938), «Збір винограду» (1940). Третій – середина 50-х – 1964 р. – так зване третє цвітіння поета. Лірика цієї доби позначена глибоким філософізмом, зануренням у світ гармонії людини і Всесвіту, їй притаманні ідеї гуманізації людини, краси, добра: збірки «Троянди й виноград» (1957), «Далекі небосхили», «Голосіївська осінь» (1959), «В затінку жайворонка» (1961), «Зимові записи».

Визнання наукових і літературних досягнень поета відбулося в обранні його академіком АН УРСР (1943) та АН СРСР (1958). Він був головою правління Спілки письменників України, обирався депутатом Верховної Ради СРСР, очолював Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук УРСР. Протягом 1944–1964 рр. був організатором і першим редактором журналу «Народна творчість та етнографія». Як учений і критик М. Рильський багато зробив для осмислення історії літератури та її сучасного досвіду. Перу поета належать також праці з фольклористики, мистецтвознавства, мовознавства та теорії перекладу. Брав участь у підготовці окремих розділів до різних типів словників української мови, зокрема 11-томного тлумачного словника, а також «Українського правопису» 1946 і 1960 р. Перекладав зі слов'янських, французької, англійської, німецької та інших мов. Публіцистичний доробок митця представлений статтями з мовознавства: «Чехов по-українському» (1930), «Слово перекладача» (1936), «Розмова про мову» (1944), «Мовні зв'язки українського і російського народів» (1953), «Словник і питання культури мови» (1963) та ін.

М. Рильський – поет-гуманіст, тонкий знавець людської душі, ніжний лірик. Його поезія – це саме життя: тут і сповнений надії світанок, і тихий смуток багряного вечора, і радість кохання, і біль розлуки, гордість батьків за своїх дітей, турбота про те, щоб над ними завжди було чисте мирне небо, думки поета про справжнє людське щастя.

Пропонована електронна виставка відображає праці М. Рильського, публікації про його життя, а також критичні нариси про творчість поета. Матеріал розміщено за розділами, у межах розділу – за хронологією та алфавітом. Більшість записів супроводжується шифром зберігання («Шифр зберігання НБУВ» – основне книгосховище; «ВНБІ» – читальний зал відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ; позначка «СКУ» – у корпусі НБУВ за адресою: вул. Володимирська, 62). Також вибірково представлено матеріали з інтернет-сайтів.

Матеріали до біобібліографії М. Рильського
(з фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського)
(1910–2023)

Праці М. Рильського

Зібрання творів

1. Зібрання творів : у 20 т. / М. Т. Рильський ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. : Л. М. Новиченко (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1983–1990.

Художні твори (т. 1–11):

Т. 1 : Поезії 1907–1929 ; Проза 1911–1925 / упоряд. та прим.: В. П. Лета, А. А. Тростянецький ; авт. вступ. ст. «Багатогранний талант» та ред. тому С. А. Крижанівський. – 535 с. : портр.

Т. 2 : Поезії 1930–1941 / упоряд. та прим. О. П. Кирєєва, А. А. Тростянецький. – 431 с. : портр.

Т. 3 : Поезії 1941–1950 / упоряд. та прим. Б. Л. Корсунської ; ред. тому Л. М. Новиченко. – 439 с. : портр.

Т. 4 : Поезії 1949–1964. – 1984. – 423 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 5 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. Д. Т. Вакуленко ; ред. тому Н. Є. Крутікова. – 454 с. : портр., іл.

Т. 6 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. Д. Т. Вакуленко, Є. В. Шарова ; ред. тому С. А. Крижанівський. – 1984. – 439 с. : портр., іл.

Т. 7 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. Н. І. Чорна, Н. П. Чамата ; ред. тому Г. Д. Вервес. – 1985. – 379 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 8 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. О. О. Лисенко, Н. П. Чамата ; ред. тому Г. Д. Вервес. – 1985. – 327 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 9 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. Ю. Л. Булаховська, Л. М. Коваленко ; ред. тому Д. В. Затонський. – 1985. – 496 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 10 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. Ю. Л. Булаховська, Т. Г. Третьяченко ; ред. тому Г. Д. Вервес. – 1985. – 567 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 11 : Поетичні переклади / упоряд. та прим. В. А. Бурбели, С. П. Шмаглій ; Д. В. Затонський. – 343 с. : портр., 2 л. іл.

Наука. Критика. Публіцистика (т. 12–18):

Т. 12 : Літературно-критичні статті / упоряд. та прим. В. В. Громова, В. Ю. Келембетова ; ред. тому О. І. Дей. – 1986. – 535 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 13 : Літературно-критичні статті / упоряд.: В. Г. Бойко, М. А. Ігнатенко ; ред. тому І. О. Дзеверін. – 1986. – 622 с. : 2 л. іл.

Т. 14 : Літературно-критичні статті / упоряд. та прим. В. Ю. Келембетова, М. К. Наєнко ; ред. тому Г. Д. Вервес. – 1986. – 526 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 15 : Мистецтвознавчі статті / упоряд. та прим. Л. І. Барабан, Т. П. Булат ; ред. тому М. М. Гордійчук. – 1986. – 542 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 16 : Фольклористика, теорія перекладу, мовознавство / упоряд. та прим. Г. М. Колесник, С. В. Мишанич ; ред. тому О. І. Дей. – 1987. – 600 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 17 : Публіцистика 1935–1952 / упоряд. та прим. І. П. Березовського ; ред. тому С. Д. Зубков. – 1987. – 510 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 18 : Публіцистика 1953–1964 / упоряд. та прим. І. П. Березовського. – 1988. – 760 с. : портр.

Т. 19 : Автобіографічні матеріали. Записні книжки. Листи (1907–1956) / упоряд. автобіогр. матеріалів та листів: Н. А. Підпала, Р. Я. Пилипчук ; ред. тому: Л. М. Новиченко, Б. М. Рильський. – 1988. – 704 с. : портр., 2 л. іл.

Т. 20 : Листи (1957–1964) / упоряд.: Н. А. Підпала, Р. Я. Пилипчук ; ред. тому: Л. М. Новиченко, Б. М. Рильський. – 1990. – 896 с. : портр., 2 л. іл.

Шифр зберігання НБУВ: В332143/1–20

2. Твори : в 3 т. / М. Т. Рильський ; ред. О. Жолдак. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1955

Т. 1 : Вірші. – 483 с. : 1 л. портр.

Т. 2 : Поеми й цикли. – 328 с.

Т. 3 : Статті. – 427 с.

Шифр зберігання НБУВ: В261645/1–3

3. Твори : в 10 т. / М. Т. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1960–1962. – Т. 1–10.

Т. 1 : Лірика [1910–1932]. – Із спогадів / вступ. ст. О. І. Білецького ; ред. О. Б. Стаєцький. – 1960. – 355 с. : іл.

Т. 2 : Лірика [1933–1947]. – 1960. – 349 с. : іл.

Т. 3 : Лірика [1948–1959]. – 1961. – 343 с.

Т. 4 : Поеми (1923–1940) / ред. О. І. Корженевич. – 1961. – 281 с. : іл.

Т. 5 : Поеми й цикли (1941–1956). – 1961. – 325 с. : іл.

Т. 6 : Переклади / ред. О. Б. Стаєцький. – 1961. – 471 с. : іл.

Т. 7 : Переклади. – 1961. – 451 с. : іл.

Т. 8 : Переклади. – 1962. – 379 с. : іл.

Т. 9 : Статті про літературу, мистецтво й народну творчість / ред. Л. С. Малахова. – 1962. – 418 с. : іл.

Т. 10 : Статті про літературу, мистецтво й народну творчість / ред. О. Б. Стаєцький. – 1962. – 415 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: А122225/1–10

Вибрані твори

4. Вибрані вірші / Максим Рильський. – [Київ ; Харків] : Держ. літ. вид-во, 1937. – 165 с.

Видання містить поеми та уривки з поем, ліроепічні етюди, лірику.

Шифр зберігання НБУВ: А101469

5. Вибрані вірші / М. Т. Рильський ; ред. А. Штопельман. – Київ : Держ. літ. вид-во, 1939. – 80 с. : портр. – (Шкільна бібліотека).

Шифр зберігання НБУВ: Во132852

6. Вибрані поезії / М. Рильський ; ред. І. Ле. – Львів : Радян. письменник, 1940. – 106 с. : іл.

Видання містить вірш «Пісня про Сталіна» та розділи: Поеми та уривки з поем; Ліроепічні етюди; Лірика.

Шифр зберігання НБУВ: Ао46787

7. Вибрані поезії. 1918–1940 / М. Рильський ; ред. І. Кологойда. – Київ : Держ. літ. вид-во, 1940. – 284 с.

Зі змісту: Шлях поета / Л. Новиченко; Вірш «Пісня про Сталіна»; розділи: Поеми; Ліроепічні етюди, ідилії; Лірика.

Шифр зберігання НБУВ: Во325318

8. Вибрані поезії. 1918–1943 / Максим Рильський. – Б. м. : Укрвидав, 1943. – 202 с. : 1 л. портр., іл.

Видання містить окремі вірші, поеми та уривки з поем, ліроепічні етюди, картини, портрети та лірику впродовж 1918–1940 років.

Шифр зберігання НБУВ: Попов 17442

9. Вибрані переклади / М. Рильський ; ред. М. Терещенко. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1952. – 323 с.

Зміст: 3 російської. – С. 3–153; 3 білоруської. – С. 154–181; 3 грузинської. – С. 182–195; 3 вірменської. – С. 196–212; 3 таджицької. – С. 213–216; 3 башкирської. – С. 217; 3 латиської. – С. 218–227; 3 литовської. – С. 228–229; 3 польської. – С. 230–291; 3 чеської. – С. 292–295; 3 німецької. – С. 296–304; 3 французької. – С. 305–310; 3 турецької. – С. 311–316.

Шифр зберігання НБУВ: Во471526

10. Вибране / М. Т. Рильський ; ред. П. Сингаївський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1954. – 292 с. : 1 л. портр.

Зміст: Максим Рильський / С. Крижанівський (передм.); вірші та поеми.

Шифр зберігання НБУВ: Во612520

11. Вибране / М. Рильський ; ред. О. Довгий. – Київ : Дніпро, 1965. – 454 с. : портр.

Зміст: Лірика 1910–1932. – С. 5–111; Лірика 1933–1947. – С. 115–213; Лірика 1948–1964. – С. 217–421; Жага (поема). – С. 425–446.

Шифр зберігання НБУВ: Ао169371

12. Вибране / Максим Рильський. – Київ : Дніпро, 1967. – 426 с. : портр.
Зі змісту: Лірика 1910–1932; Лірика 1933–1947, Лірика 1948–1964; Жага: поема-видіння.

Шифр зберігання НБУВ: Ао180802

13. Вибрані поезії. Лірика та поеми. – Київ : Дніпро, 1970. – 453 с. : портр.
– (Шкільна бібліотека).

Шифр зберігання НБУВ: Ва115167

14. Вибрані твори = Oeuvres choisies / М. Т. Рильський ; пер. фр. Анрі Абріль. – Київ : Дніпро, 1980. – 158 с. : іл.

Ця невеличка збірка містить лише незначну частку творчої спадщини М. Рильського і є спробою донести до читача глибокий зміст, високу художність поезій одного з класиків української радянської літератури. До неї ввійшли кращі твори різних років, у яких автор оспівує трудові й ратні подвиги радянського народу, красу рідного краю, високе призначення людини-творця. У книзі представлена також філософська лірика поета.

Шифр зберігання НБУВ: Ао225902

15. Вибрані твори : у 2 т. / М. Т. Рильський ; редкол.: Д. В. Павличко (голова) [та ін.] ; вступ. ст. В. Є. Панченка. – Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2005–2006. – (Бібліотека Української Літературної Енциклопедії: вершини письменства).

Т. 1 : Вірші. Поеми / уклад.: В. Л. Колесник [та ін.]. – 2005. – 608 с.

Т. 2 : Переклади. – 2006. – 608 с.

Шифр зберігання НБУВ: В349159/1–2

16. Тичина П. Вибрані вірші / П. Тичина, М. Рильський ; [передм. і комент. Ушкалова]. – Харків : Фоліо, 2013. – 156 с. : портр. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

Зміст: Рильський М. – Зі збірки «Під осінніми зорями». Лірики книжка друга (1918). – С. 73–104; Зі збірки «Під осінніми зорями». Друга книжка лірики (1926). – С. 105–127.

Шифр зберігання НБУВ: Ва763513

17. На білу гречку впали роси... : лірика, вибране (1918–1929 рр.) / М. Т. Рильський ; упоряд. М. Г. Рильський ; редкол.: Г. Т. Рубай [та ін.]. – Житомир : Котвицький В. Б. (вид.), 2015. – 238 с. : фот., іл. – (До 120-річчя М. Т. Рильського) (Проект фонду М. Рильського «Троянди й виноград»).

Зміст: Під осінніми зорями 1918 рік; Під осінніми зорями 1926 рік; На узліссі; Синя далечінь; Крізь бурю й сніг; Тринадцята весна; Де сходяться дороги; Гомін і відгомін.

Шифр зберігання НБУВ: Ао272826

18. Спокійна творчості тривога : вибр. поезії / М. Т. Рильський ; упоряд. М. Г. Рильський. – Вид. перероб. – Київ : Дніпро, 2015. – 510 с. : фот.

Видання містить відгуки різних діячів культури про творчу діяльність М. Рильського: І. Драча, М. Жулнського, М. Лукова, Б. Олійника, Д. Павличка, Л. Танюка та п'ять поетичних розділів: «Пейзажна лірика»; «Інтимна лірика»; «Філософська лірика»; «Патріотична поезія»; «Посвяти».

Шифр зберігання НБУВ: Ва796638

Окремі збірки

19. На білих островах : лірика / Максим Рильський. – Київ : Життя й мистецтво, 1910. – 64 с.

Зміст: Вінок рясту; Intermezzo; 3 сердечних глибин; Осінні пісні; На білих островах; 3 вечірніх мелодій; Блакитне озеро.

Шифр зберігання НБУВ: Ау18425/1

20. На узліссі. Іділія октавами писана / Максим Рильський. – Київ : Шлях : друк. «Дніпро», 1918. – 16 с.

Зміст: Осінній сад; Ясні простори; Зимові візерунки; Весняний стрій.

Шифр зберігання НБУВ: Ау16514

21. Синя далечінь : [поетична збірка] / М. Рильський. – Київ : Слово, 1922. – 62 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ау329

Також наявне інше видання: Київ : Молодь, 1995. – 80 с. : фот. (*Шифр зберігання НБУВ:* Ао258007)

22. Поеми / М. Рильський. – Харків : Червоний Шлях, 1924. – 32 с.

Зміст: Чумаки. – С. 3–20; Крізь бурю й сніг. – С. 21–32.

Шифр зберігання НБУВ: Ар479

23. Крізь бурю й сніг / Максим Рильський. – Київ : Слово, 1925. – 78 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ау3452

24. Під осінніми зорями: Друга книжка лірики / М. Рильський. – Вид. 2-ге, перероб. – Харків : Держ. вид-во України, 1926. – 99 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ау3795

Також наявні інші видання: Під осінніми зорями: Друга книжка лірики / М. Т. Рильський. – 2-ге, перероб., репр. відтворення вид. 1926 р. – Київ : Абрис, 2000. – 99 с. (*Шифр зберігання НБУВ:* Ао260975); Під осінніми зорями: Лірики книжка друга. 1910–1918 / М. Т. Рильський. – Репр. відтворення вид. 1918 р. – Київ : Абрис, 2000. – 128 с. (*Шифр зберігання НБУВ:* Ао260974)

25. Тринадцята весна. Лірики кн. IV : [поезії] / М. Рильський. – Київ : Держ. вид-во України, 1926. – 69 с.

Шифр зберігання НБУВ: Аu3916

26. Гомін і відгомін : збірка поезій / М. Рильський. – Харків : Держ. вид-во України, 1929. – 84 с.

Видання містить розділи: Сад серед пустелі; Далекі береги; Шорсткі слова; Відгомін.

Шифр зберігання НБУВ: Аu7053

27. Де сходяться дороги : поезії / М. Рильський. – Київ : Слово, 1929. – 98 с.

Шифр зберігання НБУВ: А95835

28. Марина : віршована повість із кріпацьких часів на Правобережній Україні / М. Т. Рильський. – Харків ; Київ : Літ. і мистецтво, 1933. – 154 с. : 1 вкл. л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Аo20983

29. Літо : поезії 1933–1936 / М. Рильський ; ред. М. Новицький. – Київ ; Харків : Держлітвидав, 1936. – 106 с.

Видання містить розділи: Літо; День радості; Жалоба; Портрети; Дощова трилогія.

Шифр зберігання НБУВ: Аo186854

30. Україна : поезії / М. Рильський ; ред. Б. Кімельблат. – Київ : Держ. літ. вид-во, 1938. – 57 с.

Шифр зберігання НБУВ: Аo2442

31. Світова зоря : поезії (листопад 1941–квітень 1942) / М. Рильський. – Б. м. : Спілка радян. письменників України, 1942. – 30 с. – (Фронт і тил ; Бібліотека спілки радянських письменників України).

Шифр зберігання НБУВ: Аo62402

32. Слово про рідну матір : поезії (липень – грудень 1941 року) / М. Рильський. – Б. м. : Спілка радян. письменників, 1942. – 27 с. – (Фронт і тил).

Шифр зберігання НБУВ: Аo148725

Також наявні інші видання: Київ : Молодь, 1958. – 92 с. (*Шифр зберігання НБУВ: Аo144085*); Київ : Молодь, 1977. – 239 с. (*Шифр зберігання НБУВ: Ва297631*); Київ : Дніпро, 1990. – 94 с. : іл. (*Шифр зберігання НБУВ: Аo252326*)

33. Велика година : поезії 1941–1942 років / М. Т. Рильський. – Б. м. : Спілка радян. письменників України, 1943. – 167 с.

Зі змісту: Гимн радянського народу. – С. 3–4; Жага: поема-вдіння. – С. 7–29; Слово про рідну матір. – С. 33–62; Світова зоря. – С. 65–97; Моєму світлому краєві. – С. 101–116; Мандрівка в молодість. – С. 119–166.

Шифр зберігання НБУВ: Аo62383

34. Жага : поема-видіння / М. Т. Рильський ; ред. Ю. Кобилецький. – [М.] : Укрвидав ЦК КП(б)У, 1943. – 22 с.

Шифр зберігання НБУВ: Аu053

35. Мандрівка в молодість : поема / М. Рильський ; Ю. Кобилецький. – Київ ; Харків : Укр. держ. вид-во, 1944. – 120 с.

Шифр зберігання НБУВ: Попов 9777

36. Неопалима купина : поезії 1942–1944 / М. Т. Рильський ; ред. О. Білецький. – М. : СРПУ, 1944. – 60 [4] с.

Шифр зберігання НБУВ: Аo63647

Також наявне інше видання: Київ : Спілка радян. письменників, 1944. – 61 с. (Шифр зберігання НБУВ: СКУ № 3199)

37. Вірність : поезії / М. Т. Рильський ; ред. О. Білецький. – Київ : Радян. письменник, 1946. – 138 с.

Видання містить розділи: Перемозі; Серце; Ленінградські поезії; Югославські нариси; Три листи; Київські октави; Золотий дощ.

Шифр зберігання НБУВ: Аo102809

38. Поезії : в 3 т. / М. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1946
Т. 1 : Лірика. – 1946. – 400 с. : портр.

Т. 2 : Поеми. – 1946. – 239 с.

Т. 3 : Переклади. – 1949. – 324 с.

Шифр зберігання НБУВ: А53421/1–3

39. Чаша дружби : [вірші] / М. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1946. – 80 с.

Шифр зберігання НБУВ: Аo102565

40. Мости : поезії / М. Рильський ; ред. І. Стебун. – Київ : Радян. письменник, 1948. – 118 с.

Шифр зберігання НБУВ: Аo108170

41. Братерство : поезії / М. Рильський ; ред. А. Малишко. – Київ : Радян. письменник, 1950. – 111 с.

Шифр зберігання НБУВ: Аo115019

42. Поезії (1910–1950) / М. Рильський ; ред. М. Терещенко. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1950. – 424 с : 1 л. портр.

Видання містить вірш «Пісня про Сталіна» та розділи: Лірика; Поеми й цикли.

Шифр зберігання НБУВ: Во423715

43. Поеми і лірика / М. Рильський ; ред. М. Терещенко. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1951. – 386 с. : 1 л. портр. – (Декада українського мистецтва та літератури).

Видання містить вірш «Пісня про Сталіна» та розділи: Поеми й цикли; Лірика.

Шифр зберігання НБУВ: Во438600

44. Весняна пісня : поезії / М. Т. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1952. – 156 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао126636

45. Наша сила : поезія / М. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1952. – 128 с.

Видання містить розділи: Сталінові рідному; Наша сила; Незабутні; друзям у всьому світі; У молодій Польщі; Степ; Подорож; Відгуки; Пізні солов'ї

Шифр зберігання НБУВ: Ао124752

46. Ранок нашої Вітчизни : поезії / М. Рильський ; ред. І. Гончаренко. – Київ : Радян. письменник, 1953. – 64 с.

Зміст: Слово про Партію; Радянському народові; Геть паліїв війни!; Подорож на Закарпаття; Лист до львівських друзів; Якубові Коласу; миргородські записи; Татри; Моря; Свято в будні; Перед відльотом; Давид Гурамішвілі; Чуваським вишивальницям; Жак Дюкло; Землі; ранок нашої Вітчизни; Навкруг ЦК свої гуртуймо лави.

Шифр зберігання НБУВ: Ао127670 РЛ 6923

47. Сад над морем : поезії / М. Т. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1953. – 130 с.

Шифр зберігання НБУВ: СКУ № 3308

Також наявне інше видання: Київ : Радян. письменник, 1955. – 132 с. : 1 л. портр. (*Шифр зберігання НБУВ: Ао135229*)

48. 300 літ : поезії / М. Рильський ; ред. Б. Степанюк. – Київ : Радян. письменник, 1954. – 100 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао131908

49. Вірші / М. Рильський. – Київ : Радян. шк., 1954. – 88 с. : рис. – (Шкільна бібліотека).

Збірка поезії за період з 1942–1951 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао134809

50. Квіти друзям : поезії / М. Рильський. – Київ : Молодь, 1954. – 120 с. : 1 л. портр.

Видання містить розділи: Наша Вітчизна; Братерство; дорогі імена; Із днів війни; Квіти друзям; Дружні голоси.

Шифр зберігання НБУВ: Во606451

51. На оновленій землі : [вірші] / М. Рильський. – Львів : Кн.-журн. вид., 1956. – 53 с.

Збірка поезії за період з 1939–1956 рр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао138459

52. Поеми / М. Т. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1957. – 408 с. : 1 л. портр.

Зміст: Чумаки; Сіно; Сашко; Марина; Любов; Іван Голота і Тарас Шевченко; Мандрівка в молодість; Жага; Ленінградські нариси; Весняні води; Молодість; У молодій Польщі; Подорож на Закарпаття; Над Дніпром.

Шифр зберігання НБУВ: Во681840

53. Троянди й виноград. Нові поезії / М. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1957. – 74 с.

У збірку увійшли поетичні вірші М. Рильського, зокрема «Порада», «Шпаки», «Перед грозою», «Перший грім» тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Ао141870

54. Голосіївська осінь. Лірика 1959 року / М. Т. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1959. – 32 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао149066

55. Далекі небосхили : поезії / М. Т. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1959. – 122 с.

Видання складається з розділів: Видання «Вітчизна», «На братній землі», «Зарубіжні друзі», «Книга про Францію», «Ріо-де-Жанейро».

Шифр зберігання НБУВ: Ао146510

56. Труди і дні : [поезії] / М. Рильський ; ред. О. Жолдак. – Київ : Держлітвидав України, 1960. – 207 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао151075

57. В затінку жайворонка : поезії 1960–1961 рр. / М. Рильський ; ред. О. Стаєцький. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1961. – 54 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ао155314

58. Вогні : поезії / М. Рильський. – Київ : Молодь, 1961. – 191 с.

У збірці поезій автор оспівує прекрасне життя, благородство почуттів і прагнень. Вірші М. Рильського пройняті глибокими думками, великими мріями про майбутнє, палкою любов'ю до рідної землі.

Шифр зберігання НБУВ: Ао155163

59. Троянди й виноград. Далекі небосхили : поезії / М. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1961. – 178 с. : 1 л. портр.

Видання складається з розділів «Троянди й виноград» та «Далекі небосхили».

Шифр зберігання НБУВ: Ао154332

Також наявне інше видання: Київ : Дніпро, 1973. – 132 с. (*Шифр зберігання НБУВ: Ао202669*)

60. Іскри вогню великого : поезії / М. Рильський ; упоряд.: С. А. Крижанівський, Г. П. Донець. – Київ : Радян. письменник, 1965. – 206 с. : 1 л. портр.

Видання містить розділи: Вірші різних років; Останні пісні; Присвяти, пародії та епіграми; Примітки.

Шифр зберігання НБУВ: Ао170236

61. Бабине літо : оповідання / М. Рильський ; передм. і впоряд. В. Громової ; ред. І. Сварник. – Львів : Каменярь, 1967. – 132 с. – (На добрий вечір).

Шифр зберігання НБУВ: Ао180491

62. Жага : вибрані поезії / М. Рильський ; ред. С. Зінчук. – Київ : Вид-во худож. літ., 1967. – 255 с. : 1 л. портр.

Зміст: Співець правди, краси, добра / М. Стельмах. – С. 3–5; Лірика. – С. 9–251.

Шифр зберігання НБУВ: Ао177852

63. Сонети / М. Рильський ; упоряд. Б. Рильського ; передм. Д. Павличка. – Київ : Молодь, 1969. – 223 с. : іл.

Видання включає передмову Д. Павличка «Листи у вічність», окремі сонети М. Рильського та розділи: Гуси; Мандрівка; Чернігівські сонети; Рибальські сонети; З циклу «Море і солов'ї»; Із мисливської сюїти; Вірність; Два сонети про Горького; Із циклу «На братній землі»; Два сонети; 3 любовних сонетів; Кримські сонети, Із «Чеських сонетів»; Примітки.

Шифр зберігання НБУВ: Ао190590

64. Ілліч і дівчинка : вірші : [для мол. шк. віку] / М. Т. Рильський. – Київ : Веселка, 1970. – 13 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ао191633

65. Сонети / М. Рильський ; упоряд. Б. Рильського. – Київ : Молодь, 1974. – 198 с. : мал.

Шифр зберігання НБУВ: Ао206274

66. Поезії / М. Т. Рильський ; редкол.: М. Бажан [та ін.]. ; вступ. ст. С. Крижанівського «Уроки Рильського». – Київ : Радян. письменник, 1976. – 303 с. – (Бібліотека поета).

Шифр зберігання НБУВ: Ао211787

67. Лірика / М. Т. Рильський. – Київ : Дніпро, 1984. – 286 с. : іл. – (Бібліотека української класики «Дніпро»).

Шифр зберігання НБУВ: Ва414625

Також наявне інше видання: Київ : Дніпро, 1995. – 334 с. (*Шифр зберігання НБУВ:* Ао257989)

68. Поеми / М. Т. Рильський ; упоряд. та підгот. текстів П. Д. Моргаєнка. – Київ : Дніпро, 1984. – 315 с. – (Бібліотека української класики «Дніпро»).

Шифр зберігання НБУВ: Ао236845

69. Народ і краса : збірник / М. Т. Рильський ; упоряд., вступ. слово, прим. І. О. Ільєнка. – Київ : Мистецтво, 1985. – 382 с.

У збірнику вміщено статті та виступи поета-академіка з питань мистецтвознавства, естетики, традицій і новаторства, психології творчості та художнього відображення дійсності, а також вірші, присвячені видатним діячам світової культури.

Шифр зберігання НБУВ: Ао237659

70. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження : антологія, 1917–1933 : поезія – проза – драма – есей / Ю. А. Лавріненко ; підгот. тексту, фахове ред. і передм. М. К. Наєнко. – Київ : Просвіта, 2001. – 794 с.

Зі змісту: Максим Рильський [нарис, вірші]. – С. 58–93.

Шифр зберігання НБУВ: Ва615610

71. Слово про Ігорів похід : [Поема] / М. Рильський ; М. Шудря (передм., упоряд. та прозовий пер.). – Київ : Варта, 2001. – 80 с. – (Військово-патріотична бібліотечка).

Зміст: Слід за князем / М. Шудря (передм.); Слово про Ігорів похід. Поетичний переспів / М. Рильський; Слово о полку Ігоревім. Прозовий переклад / М. Шудря; Повість про бої з половцями з Іпатівського літопису; Сила руської зброї / В. Федоров; Ні, князь Володимир! / М. Шудря (Інтерв'ю з Л. Махновцем); Покажчики.

Шифр зберігання НБУВ: Ва609682

72. Українське слово: хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття : навч. посіб. : в 4 кн. / упоряд., фах. ред. та біобібліогр. довідки В. Яременко. – Київ : Аконт, 2001.

Кн. 2 : Культурно-історична епоха Модернізму. Високий (розвинутий) модернізм: (1922–1940): від «Антології» (1920) і «Камен» (1924) М. Зерова до «Поезій» (1940) В. Свідзинського. – 799 с. : іл.

Зі змісту: Максим Рильський, 1895–1964: [нарис, вірші]. – С. 95–109.

Шифр зберігання НБУВ: В343899/2

73. Розстріляне відродження : антологія, 1917–1933 : поезія – проза – драма – есей / Ю. А. Лавріненко ; упоряд., передм., післямова Ю. Лавріненка. – 2-ге вид. – Київ : Просвіта, 2003. – 984 с. : іл.

Зі змісту: Максим Рильський, 1895–1964: [нарис, вірші]. – С. 61–99.

Шифр зберігання НБУВ: Ва641646

74. Лірика / М. Т. Рильський (упоряд.), І. Ф. Драч (передм.). – Київ : ВАТ Вид-во «Київська правда», 2005. – 240 с. : іл.

Книга представляє лірику – лише частину «Білих островів», які становлять обширний архіпелаг літературної спадщини М. Рильського.

Шифр зберігання НБУВ: Ва672553

75. Спинилось літо на порозі : для мол. та серед. шк. віку / М. Т. Рильський ; упоряд. і передм. Л. М. Ліщинської. – Київ : Школа, 2006. – 176 с. : іл. – (Хрестоматія школяра).

Шифр зберігання НБУВ: Ва671680

Також наявне інше видання: Київ : Нац. кн. проект, 2012. – 175 с. : іл. (*Шифр зберігання НБУВ: Ва761149*)

76. Українські поети ХХ століття: Павло Тичина, Максим Рильський, Володимир Сосюра / уклад. А. Я. Бельдій ; ред. К. В. Харченко. – Київ : Наук. думка, 2006. – 256 с.

Зі змісту: Максим Рильський : [вірші]. – С. 75–99.

Шифр зберігання НБУВ: Ва682444

77. Лірика / М. Т. Рильський ; упоряд. С. Захаркін ; Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Київ : Видав. дім Д. Бураго, 2007. – 212 с. – (Поетичні свічада України).

Шифр зберігання НБУВ: Ао266873

78. Таємниця осіннього листа : поезії / М. Т. Рильський ; упоряд. В. Л. Колесник. – Київ : Кий, 2008. – 190 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ао267758

79. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження : антологія, 1917–1933 : поезія – проза – драма – есей / упоряд., передм., післямова Ю. Лавріненка ; [післямова та ред. Є. Сверстюка]. – 7-ме вид. – Київ : Смолоскип, 2015. – 973 с.

Зі змісту: Максим Рильський, 1895–1964: [нарис, вірші]. – С. 61–99.

Шифр зберігання НБУВ: Ва799622

Літературно-критичні праці

80. Народ бессмертен : статьи / М. Ф. Рыльский ; Союз совет. писателей Укр. – Киев, 1942. – 43 с.

Зміст: Народ бессмертен, Воля к победе, Литература в борьбе с фашизмом.

Шифр зберігання НБУВ: Попов 17438

81. Дружба народів : статті / М. Т. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1951. – 212 с. : 1 л. портр.

У збірник включено статті, у яких висвітлюються питання про літературний післявоєнний взаємозв'язок та співробітництво між народами, зокрема «Дружба і братерство», «Світове значення радянської літератури» тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Во437361

82 Дружба народов : статьи [о литературе и искусстве] / М. Рыльский. – Киев : Гослитиздат Украины, 1951. – 222 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Во439494

83. Під зорями Кремля : статті / М. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1953. – 232 с.

До збірки включено статті про діячів культури: «Шевченко і сучасність», «Наш Гоголь», «Франко-поет», «Лірика Лесі Українки», «Янка Купала» тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Во493315

84. Великий польський поет Адам Міцкевич / М. Рильський ; Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР. – Київ, 1955. – 20 с.

Шифр зберігання НБУВ: Во629125

85. Героїчний епос українського народу / М. Рильський ; Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР. – Київ, 1955. – 28 с.

Шифр зберігання НБУВ: Во633088

86. Про поезію Адама Міцкевича / М. Рильський. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1955. – 119 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао136702

87. Література і народна творчість : [статті] / М. Т. Рильський ; ред. А. Т. Мороз. – Київ : Радян. письменник, 1956. – 220 с.

Зміст: Краса; Золоті розсипи народної мудрості; Героїчний епос українського народу; Безсмертна пам'ятка; Тарас Шевченко; Франко-поет; Гордість української драматургії; Лірика Лесі Українки; Велична тема української поезії; Слово про возз'єднання; Багатство нашої поезії; Остап Вишня; Листи молодим письменникам; Щасливої дороги.

Шифр зберігання НБУВ: Во661801

88. Кобзар Єгор Мовчан / М. Т. Рильський ; відп. ред. Г. С. Сухобрус ; АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії. – Київ, 1958. – 32 с. : іл.

Зі змісту: Наш Єгор Мовчан; 3 історії радянського кобзарства; Життя і мистецька діяльність Є. Х. Мовчана.

Шифр зберігання НБУВ: Во701503

89. Литература и народ : статьи / М. Рильский ; ред. А. Марусич. – М. : Совет. писатель, 1959. – 317 с.

У книзі висвітлено питання про розвиток радянської багатонаціональної літератури, зокрема «О дружбе и братстве», «Литература и народ», «Украинская поэзия до Октября», а також про творчу діяльність окремих діячів світової культури: «Поэзия Адама Мицкевича», «Творческое лето» (А. Малышко), «Книга народа» (поэзия Т. Г. Шевченко). тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Во734367

90. Наша кровна справа : статті про літературу / Максим Рильський. – Київ : Держлітвидав України, 1959. – 559 с.

Видання містить розділи: Наша кровна справа; Минуле; Слово про друзів; Листи молодим письменникам.

Шифр зберігання НБУВ: Во729662

91. Поезія Тараса Шевченка / М. Т. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1961. – 67 с.

«Мета моєї доповіді – поділитися тими спостереженнями і думками про великого поета, які виникали у людини, що протягом усього свідомого життя уважно читала книгу, названу «Кобзар...» (М. Рильський).

Шифр зберігання НБУВ: Ао153029

92. Вечірні розмови. 1960–1961 / М. Рильський ; [вступ. ст. С. Іванова] ; ред. О. Мельник. – Київ : Київ. обл.-кн.-газ. вид., 1962. – 150 с.

Збірник містить публіцистичні статті, ліричні новели, мудрі роздуми, об'єднані загальною назвою «Вечірні розмови».

Шифр зберігання НБУВ: Ао158959

93. Про людину, для людини : статті про літературу і мистецтво / Максим Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1962. – 355 с.

Шифр зберігання НБУВ: Во830951

94. Про мистецтво : [збірник] / М. Рильський ; передм. М. Йосипенка. – Київ : Держ. вид. образотворч. мистецтва і муз. літ. УРСР, 1962. – 208 с.

Видання присвячено питанням мистецтва, роздумам поета про людську красу і красу мистецтва, про багатство людської особистості й розквіт людської індивідуальності, про місце в житті людини мистецтва. Збірник складається з чотирьох розділів: Естетика; Театр; Кіно; Музика.

Шифр зберігання НБУВ: Во867517

95. Вечірні розмови : нариси, статті / М. Рильський ; вступ. ст. С. Іванова. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1964. – 272 с.

У книзі автор торкається найрізноманітніших тем: новобудови Києва і спогадів про корифеїв української культури, проблем розвитку мистецтва й літератур.

Шифр зберігання НБУВ: Ао165361

96. Тарас Шевченко : біогр. нарис / М. Т. Рильський, О. Й. Дейч. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1964. – 82 с. : портр.

Зміст: Дитинство; У Петербурзі; Народження поета; Арешт і заслання; Воля на прив'язі; До сокири кличте Русь; Великий народний поет.

Шифр зберігання НБУВ: Попов 15414

97. Про хороше в людях : зб. нарисів / М. Т. Рильський, Ю. К. Смолич. – Київ : Дніпро, 1965. – 174 с.

Збірник містить художні нариси, які друкувалися на сторінках преси.

Шифр зберігання НБУВ: Ао171571

98. Ясна зброя : статті / М. Т. Рильський ; упоряд. та прим. Г. М. Колесника. – Київ : Радян. письменник, 1971. – 285 с. : портр.

Видання містить праці М. Рильського, присвячені актуальним питанням культури мови і перекладацького мистецтва. Книга складається із двох частин. У першій подаються праці М. Рильського з найрізноманітніших питань культури української мови. Деякі матеріали публікуються вперше. Друга частина книги містить основні праці М. Рильського, присвячені питанням теорії перекладу і перекладацького мистецтва.

Шифр зберігання НБУВ: Ва148425

99. Мистецтво перекладу : статті, виступи, нотатки / М. Т. Рильський ; упоряд. і комент. Г. Колесника. – Київ : Радян. письменник, 1975. – 343 с. : фот., іл.

Збірка складається зі вступної статті Л. Новиченка «Акт найвищої дружби» та чотирьох розділів, у яких висвітлюються питання світового значення радянської літератури, проблеми художнього перекладу, переклади творів класиків української літератури, зокрема Т. Г. Шевченка, І. П. Котляревського, Лесі Українки на інші мови. Також видання містить листи до різних діячів, зокрема «Лист до товарища Любовського», «Лист до Леоніда Булаховського». «Лист до Олександра Твардовського» тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Ва265782

100. У братерській співдружності : літ.-крит. ст. / М. Рильський. – Київ : Радян. письменник, 1978. – 208 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва313249

101. Слово про літературу / Максим Рильський. – Київ : Дніпро, 1974. – 383 с.

У виданні зібрано літературознавчі та критичні статті поета-академіка. Перший розділ «Очима дослідника» містить матеріали, присвячені дожовтневій літературі, у другому – «Над сторінками друзів» – зібрано критичні статті про сучасників поета.

Шифр зберігання НБУВ: Ва237680

102. Мистецтво – творча праця зрима / М. Т. Рильський ; упоряд., вступ. ст. М. К. Йосипенка. – Київ : Мистецтво, 1979. – 310 с. : 6 л. іл., портр.

Естетичні переконання, художні погляди і думки поета-академіка, висловлені ним у поезіях, публіцистичних та критичних статтях, його роздуми про мистецтво, зокрема театр,

музику, кіно, літературу, про природу художньої творчості стають у пригоді людям у їх практичній роботі.

Шифр зберігання НБУВ: Ао220609

103. Статті про літературу / М. Рильський ; упоряд. та підгот. текстів: Б. Рильський, Г. Колеснік ; вступ. ст. Л. Новиченка. – Київ : Дніпро, 1980. – 509 с : іл., портр.

У книжці зібрані основні літературно-критичні та історико-літературні статті М. Рильського. Автором розглянуто корінні питання розвитку радянської літератури – партійність і народність, громадянська позиція письменника, діалектика традицій і новаторства, питання майстерності тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Ва350766

104. Життя духовного слова : статті і висловлювання про мову / М. Т. Рильський. – Київ : Просвіта, 2007. – 160 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ва696433

Переклади творів

105. Избранное : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский ; под общ. ред. Б. Турганова. – М. : Худож. лит., 1940. – 168 с. : портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао47226

106. Избранное : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Совет. писатель, 1949. – 224 с. : 1 л. портр. – (Б-ка избр. произведений сов. лит. 1917–1947).

Шифр зберігання НБУВ: Во395864

107. Избранные произведения : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – Киев : Гослитиздат Украины, 1951. – 354 с. : 1 л. портр. – (Декада украинского искусства и литературы).

Шифр зберігання НБУВ: Во438601

108. Выбранные творы / М. Т. Рыльські. – Минск : Дзярж. вид., 1952. – 189 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Во688186

109. Наша сила : стихи : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Совет. писатель, 1952. – 111 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао125790

110. Воля народа : стихи : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Совет. писатель, 1954. – 132 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао131470

111. Избранное : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский ; авториз. пер. под общ. ред. Б. Турганова. – М. : Гослитиздат, 1954. – 592 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Во612840

112. Сад над морем : стихи : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Совет. писатель, 1955. – 124 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао135955

113. Избранные произведения : в 2 т. : авториз. пер. с укр. / М. Ф. Рыльский ; ред.: Н. Браун, А. Прокофьев. – М. : Гослитиздат, 1957. – 427 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: В303338/1–2

114. Розы и виноград : стихи : авториз. пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Совет. писатель, 1957. – 107 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао141719

115. Далекие небосклоны : стихи : авториз. пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Совет. писатель, 1960. – 125 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао150472

116. Лирика поздних лет : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский. – М. : Правда, 1960. – 32 с. – (Библиотека «Огонек» ; № 19).

Шифр зберігання НБУВ: Р106455

117. Избрани стихотворения / М. Т. Рилски ; И. Давидков (пер.). – София : Народна култура, 1963. – 131 с. – (Библиотека съветски поети).

Шифр зберігання НБУВ: Ао265702

118. Вечерние беседы : [очерки] / М. Ф. Рыльский ; авториз. пер. с укр. Т. Стах. – М. : Совет. писатель, 1964. – 312 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао166521

119. О хорошем в людях : очерки / М. Ф. Рыльский ; авториз. пер. с укр. Т. Стах. – М. : Политиздат, 1965. – 223 с. : ил.

Шифр зберігання НБУВ: Ао170819

120. О поэзии : статьи / М. Ф. Рыльский : пер. с укр. – М. : Совет. писатель, 1974. – 343 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва239307

121. Вибрані поезії = Selected poetry / англ. мовою пер. Г. Еванс. – Київ : Дніпро, 1980. – 165 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ао224198

122. Избранное : стихотворения и поэмы : пер. с укр. / М. Ф. Рыльский ; сост. с науч. подг. текста Н. Пидпалой, Б. Рыльского ; вступ. ст. Л. Новиченко. – М. : Худож. лит., 1985. – 391 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва433358

123. Осінні зорі : вибрана лірика = Autumn stars : The selected lyric poetry / М. Rylsky / М. Т. Рильський ; пер. с укр., передм. від перекладача і прим. М. Найдана ; вступ. ст. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 2008. – 300 с. – укр., англ.

Шифр зберігання НБУВ: Ва703412

Перекладацька та редакційна діяльність М. Т. Рильського

Перекладацька діяльність

124 Гоголь М. В. Майська ніч : оповідання / М. В. Гоголь ; пер. М. Рильського. – Харків : Книгоспілка, 1929. – 36 с. : мал.

Шифр зберігання НБУВ: Ау7466

125. Гюго В. Король бавиться. Ернані : [драми] / Віктор Гюго ; пер. з фр. М. Рильського ; вступ. ст. С. Родзевича. – Харків ; Київ, 1931. – 310 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ву31061/5

126. Гоголь М. В. Повість про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем / М. В. Гоголь ; пер. М. Рильського. – Харків : Література і мистецтво, 1934. – 78 с. – (Масова бібліотека художньої літератури).

Шифр зберігання НБУВ: А80004

127. Вольтер. Орлеанська діва : поема / Вольтер ; пер. М. Рильського. – Київ ; Харків : Держлітвидав, 1937. – 329 с.

Шифр зберігання НБУВ: В225242

128. Інфанте Л. П. Оборона Мадріда (Фарс для лялькового театру) / Луїс Перес Інфанте ; пер. М. Рильського. – Київ : Друк. вид-ва «Радшкола», 1939. – 8 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао31366

129. Раамат Э. Розы и виноград / Ээсти Раамат ; пер. с эстон. М. Ф. Рыльский. – Таллин, 1966. – 174 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ао174904

130. Бедьє Ж. Роман про Трістана та Ізольду / Бедьє Жозеф ; пер. з фр. М. Рильського. – Вид. 3-тє. – Київ : Вид-во ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1972. – 180 с., з грав.

Шифр зберігання НБУВ: Ао200731

131. Гоголь М. В. Майська ніч, або утоплена : повість / М. В. Гоголь ; з рос. пер. М. Рильський. – Київ : Дніпро, 1983. – 131 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао234600

132. Міцкевич А. Пан Тадеуш, або Останній наїзд на Литві / Адам Міцкевич ; пер. з пол. М. Рильського. – Київ : Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1998. – 639 с. – (Перлини світової класики).

Шифр зберігання НБУВ: Ва587316

133. Верлен П. Поезії / Поль Верлен ; пер. з фр. М. Рильського, М. Лукаша, Г. Кочура. – Харків : Фоліо, 2014. – 189 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ао272918

134. Міцкевич А. Пан Тадеуш, або Останній наїзд на Литві: шляхетна історія 1811–1912 рр. у 12 кн., писана віршами : поема / Адам Міцкевич ; пер. з пол. М. Рильського ; Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Харків : Фоліо, 2015. – 347 с. : іл. – (Бібліотека світової літератури).

Шифр зберігання НБУВ: Ва790742

Редакторська діяльність

135. Пушкін О. С. Вибрані твори : в 2 т. / О. С. Пушкін ; пер. за ред. М. Рильського, М. Терещенка, П. Тичини ; вступ. ст. М. Горького. – Харків : Держ. літ. вид-во, 1937.

Т. 1. – 413, [7] с.

Т. 2. – 679, [7] с.

Шифр зберігання НБУВ: В156816/1–2

136. Визволенням братам : пісенник / ред.: М. Рильський [та ін.]. – Київ : Дитвидав, 1939. – 143 с.

Шифр зберігання НБУВ: Попов 10476

137. Пушкін О. С. Твори / О. С. Пушкін ; заг. ред. П. Тичини ; члени редкол.: М. Рильський [та ін.] ; вступ. ст. М. К. Гудзія. – Київ : Держ. літ. вид-во, 1949. – 849 с.

Шифр зберігання НБУВ: Во409503

138. Гоголь М. В. Майська ніч, або утоплена / М. В. Гоголь ; ред. М. Рильський. – Київ, 1952. – 32 с.

Шифр зберігання НБУВ: Во453101

Також наявне інше видання: Київ, 1956 (Шифр зберігання НБУВ: Во641098)

139. Великий Жовтень і громадянська війна в народній творчості України / АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ; упоряд. : В. С. Бобкова [та ін.] ; відп. ред. М. Т. Рильський. – Київ, 1957. – 408 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао43707

140. Український драматичний театр : нариси історії / редкол. : М. Рильський (відп. ред.) ; АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії. – Київ, 1957. – 540 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Кротевиц 518

141. Братерство народів – братерство культур / редкол.: М. Т. Рильський (відп. ред.) [та ін.] ; АН УРСР. – Київ, 1960. – 460 с.

Шифр зберігання НБУВ: Попов 3051

Архівні матеріали

142. Рукописи видатного поета. У комісії по літературній спадщині Максима Рильського // Вечір. Київ. – 1966. – 13 груд.

143. Полотай А. Рукописна скарбниця М. Т. Рильського [у Від. рукописів Ін-ту літ. ім. Т. Г. Шевченка Акад. наук УРСР] / А. Полотай // Радян. літературознавство. – 1967. – № 3. – С. 91–94.

Про архів М. Т. Рильського, що розташований у відділі рукописів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27444

144. Рильський М. Т. З неопублікованої спадщини М. Т. Рильського : [публ. виступу і ст. 1943–1944 рр. / передм. та публ. І. П. Березовського] // Нар. творчість та етнографія. – 1987. – № 2. – С. 46–48.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

145. З архівних матеріалів про Тадея Рильського : (до 150-річчя від дня народж.) / вступ. слово Н. Пазяк // Нар. творчість та етнографія. – 1991. – № 2. – С. 78–83.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

146. Абліцов В. Більше за людську приязнь : архіви. – (Рильський М. До 100-річчя від дня народження) // Голос України. – 1995. – 18 берез. – С. 10.

147. Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури / НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Фондація Омеляна і Тетяни Антоновичів ; підгот.: В. А. Бурбела, Г. М. Бурлака, С. А. Гальченко [та ін.] ; відп. ред.: С. А. Гальченко, М. Г. Жулинський. – Київ : Вид. центр «Спадщина», 1999. – 864 с.

М. Т. Рильський – С. 4, 12, 13, 16, 52, 95, 96, 99, 120, 133, 147, 163–165, 167, 169, 241, 249–306, 319, 346, 375, 380, 381, 386, 394, 534, 576, 578, 580, 582, 583, 586, 603, 648–650, 661, 662.

Шифр зберігання НБУВ: Вс34032; ВНБІ: Я181(4УКР)24 П-90

148. Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису ; авт. кол.: О. С. Боляк, С. О. Булатова, Т. І. Воронкова [та ін.] ; редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.) [та ін.]. – Київ, 2002. – 767 с.

М. Т. Рильський – С. 5, 7, 163, 188, 189, 238, 240, 285, 310, 320–323, 349, 357, 359, 367, 381, 404, 405, 418, 419, 421, 432, 444, 447, 448, 450, 451, 460, 484, 573, 622.

Шифр зберігання НБУВ: Вс37277; ВНБІ: Я181(4УК)2 О-75

149. Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : путівник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису ; авт.-уклад.: О. П. Бодак, О. С. Боляк, С. О. Булатова [та ін.] ; редкол.: Л. А. Дубровіна (голова), Г. В. Боряк, Н. М. Зубкова [та ін.]. – Київ : Ін-т рукопису НБУВ, 2015. – 325 с.

М. Т. Рильський – С. 185, 196, 198, 199, 201, 271.

Шифр зберігання НБУВ: Вс60788; ВНБІ: Я181(4УК)2 А87

150. Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : путівник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства ; авт. та упоряд.: С. В. Старовойт, А. І. Шаповал, Ю. В. Булгаков [та ін.] ; редкол.: Л. М. Яременко (відп. ред.), С. В. Старовойт, Л. А. Дубровіна [та ін.]. – Київ, 2017. – 766 с.

М. Т. Рильський – С. 66, 67, 159, 407, 427, 469, 617, 618, 649.

Шифр зберігання НБУВ: Вс64088; ВНБІ: Я181(4УКР)2 О-75